

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Kateřina Chrástová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

**Současný stav hudební výchovy na 1. stupni základních škol
vesnického a městského typu**

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „Současný stav hudební výchovy na 1. stupni základních škol městského a vesnického typu“ vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí diplomové práce, s použitím literatury uvedené v seznamu.

V Olomouci, dne 21. 6. 2017

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala Mgr. Lence Kružikové, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a ochotu při odborném vedení mé diplomové práce. Dále děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří mi byli nápomocni při realizaci mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na zjištění současného stavu hudební výchovy na prvním stupni základních škol městského a vesnického typu. V teoretické části vymezují hudební výchovu v rámci RVP ZV a následně popisují organizační formy výuky, vyučovací metody a materiální didaktické prostředky, které se ve vyučovacím procesu na prvním stupni základních škol využívají. Cílem praktické části je zjištění, zda se mohou vyskytovat rozdíly ve výuce hudební výchovy v rámci městských a vesnických škol.

Klíčová slova

Hudební výchova, organizační formy, vyučovací metody, materiální didaktické prostředky, městský a vesnický typ škol

Abstract

This diploma thesis is focused on describing current situation of the subject of Music at Czech primary schools. It is mainly dealing with first school education at both types of school - town and village. In the theoretical part, I define the subject of Music from the perspective of Framework Education Programme for Elementary Education. After that, I describe teaching methods, forms of classroom organization as well as didactical equipment and techniques which are used in educational proces at first school. The aim of the practical part is to find out if any differences can occur in educational proces during the lessons of Music which are taught at village or town school.

Key words

Key words: the subject of Music, forms of classroom organization, teaching methods, didactical equipment, town and village types of school

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Výuka hudební výchovy v současnosti	10
1.1 Hudební výchova v rámci kurikulárních dokumentů	10
1.1.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura	11
1.1.2 Vzdělávací obor Hudební výchova	12
1.1.3 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Hudební výchova	12
2 Využití didaktických prostředků v primární škole	16
2.1 Organizační formy vyučování	16
2.1.1 Organizační formy výuky z hlediska obecné didaktiky	16
2.1.2 Využití organizačních forem v hodinách hudební výchovy	22
2.2 Vyučovací metody	23
2.2.1 Charakteristika tradičních vyučovacích metod	23
2.2.2 Využití vyučovacích metod v hodinách hudební výchovy	30
2.3 Materiální didaktické prostředky	31
2.3.1 Využití materiálních didaktických prostředků v hodinách hudební výchovy ..	33
3 Charakteristika vývoje vesnických a městských základních škol	34
3.1 Historické hledisko vývoje vesnických a městských základních škol	34
3.2 Současný stav vesnických a městských základních škol	37
3.2.1 Rozdílné pojetí výuky HV na vesnickém a městském typu škol	38
3.2.2 Problematika hudební výchovy vesnických a městských základních škol v rámci Evropských zemí	39
PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 Popis výzkumného šetření	42
4.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém	42
4.2 Výzkumné otázky	42
4.3 Charakteristika výzkumného vzorku	43
4.3.1 Charakteristika škol	43
4.3.2 Charakteristika tříd	43
4.4 Způsob získávání dat	43
4.4.1 Pozorování	44
4.4.2 Rozhovor	44

5	Průběh výzkumného šetření.....	45
5.1	Výzkumné šetření v rámci městských základních škol	45
5.2	Shrnutí rozdílů na městských školách.....	60
5.3	Výzkumné šetření v rámci vesnických škol.....	62
5.4	Shrnutí rozdílů na vesnických základních školách	77
5.5	Celkové shrnutí rozdílů na vesnických a městských základních školách	80
	ZÁVĚR	84
	SOUHRN	86
	SUMMARY	86
	REFERENČNÍ SEZNAM.....	87
	SEZNAM ZKRATEK.....	91
	SEZNAM TABULEK.....	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	93
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Téma mé diplomové práce se zaměřuje na rozdíl ve výuce hudební výchovy na prvním stupni základních škol městského a vesnického typu. Toto téma jsem si zvolila ze dvou důvodů. Prvním důvodem k tomu, abych začala zkoumat tuto problematiku, byly mé zkušenosti z dětství. Navštěvovala jsem vesnickou základní školu a můj postoj k hudební výchově se postupně stal negativním. Hodiny, takřka výhradně zaměřené na teorii, byly nezajímavé a postrádaly pro mě základní smysl výuky - vytvářet v dětech pozitivní a aktivní vztah k hudbě. Druhým důvodem a zároveň i impulzem byla má dosavadní pedagogická praxe, kde jsem měla možnost nejprve pozorovat a následně i sama vést hodiny hudební výchovy. V té době se mi jevily jisté rozdíly ve výuce hudební výchovy na městských školách.

Ani v dnešní době není hudební výchova vnímána ze strany mnoha učitelů jako plnohodnotný předmět. Proto se často stává, že hudební výchovu učí pedagogové, kteří ve svých hodinách nehrají na žádný hudební nástroj, nemají vztah k hudbě a nedokáží dát žákům správný příklad. Učitelé vnímají hudební výchovu pouze jako doplňující předmět nikoli jako velmi důležitý prvek pro rozvoj osobnosti dítěte. Hudba v nás dokáže vzbudit spoustu různých emocí, a to od radosti až po smutek. Hudbou můžeme vyjádřit to, co nedokážeme slovy popsat.

Ve své diplomové práci se zabývám především rozdíly, které by se mohly objevit ve výuce hudební výchovy na prvním stupni základních škol vesnického a městského typu. Zaměřila jsem se především na to, které vyučovací metody, organizační formy a materiální didaktické prostředky učitelé volí. Dále mě také zajímalo, zda se žáci účastní výchovných koncertů. Ve své práci budu považovat za stěžejní pozorování a následné zhodnocení vypořizovaných rozdílů.

Pro svůj výzkum jsem si nejdříve zvolila metodu pozorování, avšak následně jsem se rozhodla, že bude vhodné ji doplnit o metodu rozhovoru, abych získala co nejvíce informací. Toto pozorování jsem vyhodnocovala na základě vlastních poznámek. Jevy, které se v poznámkách často vyskytovaly, pak byly i výsledkem daného pozorování. Rozhovory pak byly pouze doplňující metodou, proto jejich vyhodnocení spočívalo pouze v krátkém shrnutí základních informací, které mi byly učiteli poskytnuty.

Má diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám rámcovým vzdělávacím programem, charakteristikou vývoje vesnických a městských škol, dále pak vyučovacími metodami, organizačními formami výuky

a materiálními didaktickými prostředky, které učitelé mohou využívat. Praktická část obsahuje popis výzkumu a pozorovací archy, které jsou vyhodnoceny a následně shrnuty.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část je rozdělena do třech kapitol, které na sebe systematicky navazují a jsou zde shrnuty informace, které se týkají daného tématu diplomové práce.

První kapitola se zaměřuje na charakteristiku hudební výchovy ze současného hlediska. Je zde probírána současná problematika výuky hudební výchovy na prvním stupni základních škol.

Další, tedy druhá kapitola pojednává o didaktických prostředcích, které slouží k dosažení určitých výukových cílů a užívají se ve vyučovacích hodinách. Mezi tyto prostředky řadíme organizační formy výuky, vyučovací metody a materiálně didaktické prostředky. Dále je v kapitole zmíněno využití těchto didaktických prostředků, a to právě v hodinách hudební výchovy.

Třetí kapitola se zaměřuje na historický vývoj vesnických i městských škol, a to již od vzniku Velkomoravské říše až do současnosti. Také je tato kapitola věnována rozdílům ve výuce hudební výchovy, které se mohou v dnešní době na těchto typech škol vyskytovat. A v neposlední řadě je zaměřena na hudební výchovu městských s vesnických škol v rámci evropských zemí. V této kapitole je popsáno, kolik hodin je hudební výchově věnováno, jak velký důraz kladou učitelé na tento předmět v jiných zemích.

1 Výuka hudební výchovy v současnosti

Školství prochází postupem času různými změnami. Tyto změny ve školství se samozřejmě dotýkají i výuky hudební výchovy na všech typech škol. Školy již nejsou tak přísné, jak tomu bývalo v minulosti, učitelé se snaží vést výuku modernějšími výukovými metodami, volí různé didaktické hry pro zpestření hodiny a získání pozornosti ze strany žáků. Také se zcela ustoupilo od fyzických trestů, které byly v minulosti velmi časté (Gray, online, 2008).

Velký rozdíl nastává také v postavení a úctě k učiteli. Dříve žáci považovali učitele za autoritu a chovali k nim velký respekt. V dnešní době, kdy máme k dispozici moderní techniku, je role učitele jakožto hlavního činitele edukačního procesu velmi náročná. Avšak dobrý učitel si k žákům najde vždy cestu.

V současnosti je mnoho učitelů, kteří nemají k hudební výchově kladný vztah. Tento negativní postoj je ovlivněn různými faktory. Jedním z těchto faktorů jsou např. špatné zkušenosti z vysoké školy či praxe, kterou v průběhu studia vykonávali. Negativní postoj může být též důsledkem nedostatečných hudebních dovedností a schopností. I proto není na základních školách kladen důraz na důležitost tohoto předmětu.

Někteří učitelé žáky při zpěvu nedoprovází vokálně ani instrumentálně. V hodinách využívají elektronický přehrávač či počítač, kterým doprovází žáky při zpěvu. Existují i vyučující, kteří mají díky negativnímu postoji, hodiny založené na teorii. Zahlcují žáky množstvím teoretických znalostí, které se týkají např. hudebních skladatelů. Dokonce se stává, že učitelé v hodinách hudební výchovy dohání učivo z jiných předmětů. Ojediněle se v hodinách hudební výchovy objeví poslechové činnosti nebo také pohybové činnosti. Převážná část je věnována pouze vokálním činnostem, které jsou doplněny činnostmi instrumentálními.

1.1 Hudební výchova v rámci kurikulárních dokumentů

Hudební výchova je společně s ostatními vyučovacími předměty na základních školách zakotvena v kurikulárním dokumentu zvaném Rámcový vzdělávací program (RVP). Kurikulární dokumenty jsou tvořeny na státní a školní úrovni. RVP řadíme spolu s Národním programem vzdělávání tzv. Bílou knihou mezi státní úroveň kurikulárních dokumentů. Mezi kurikulární dokumenty, které jsou na školní úrovni řadíme školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých se vyučuje na jednotlivých školách. ŠVP si tvoří každá škola sama za pomoci RVP a zásad v něm stanovených. Tato možnost dovoluje učitelům vybrat

a uspořádat učivo podle jejich potřeby a potřeb žáků na jednotlivých školách (RVP ZV, online, 2016).

RVP vymezuje a udává společné, závazné a nezbytné rámce vzdělávání pro předškolní (RVP PV), základní (RVP ZV) a střední (RVP G, RVP GSP, RVP DG, RVP SOV) vzdělávání.

RVP je rozdělen do čtyř částí. První část je zaměřena na vymezení tohoto dokumentu, v druhé části nalezneme charakteristiku základního vzdělávání, třetí část obsahuje pojetí a cíle základního vzdělávání (ZV), klíčové kompetence, průřezová témata, rámcové učební plány, vzdělávací oblasti a vzdělávací obory. Ve čtvrté části je popsáno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků nadaných, podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy ŠVP.

Vzhledem k tomu, že RVP ZV je otevřený dokument, bývá v určitých časových etapách inovován, a to především podle potřeb žáků, společnosti a učitelů.

1.1.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Vzdělávací oblast Umění a kultura učí žáky vnímat okolní svět jinak než pouze racionálně a tvoří nezastupitelnou součást lidské osobnosti. V této vzdělávací oblasti jsou zakotveny vzdělávací obory Hudební výchova a Výtvarná výchova. Vzdělávací oblast je také rozšířena o doplňující vzdělávací obor Dramatická výchova. Tento obor může být realizován formou projektu, kurzu nebo také formou samostatného vyučovacího předmětu. Na většině základních škol je tento předmět realizován pouze ve formě projektu či kurzu nikoli formou samostatného vyučovacího předmětu (RVP ZV, online, 2016).

Vzdělávání v této oblasti můžeme chápat jako proces uměleckého osvojování světa, při němž dochází k rozvíjení tvořivosti, specifického citění a vnímavosti každého jedince k danému uměleckému dílu. Nedílnou součástí procesu je schopnost vcítit se do kulturních potřeb jiných lidí, dokázat vyhledávání vazby mezi druhy umění a to právě na základě společných témat. Díky tvořivým činnostem lze rozvíjet schopnost vyjadřovat se mimoslovně za pomoci gesta, mimiky nebo také prostřednictvím zvuku či tónu (RVP ZV, online, 2016).

Žáci jsou na prvním stupni základního vzdělávání obeznámeni s výrazovými prostředky hudebního, výtvarného, dramatického či literárního umění, se kterými se učí dále pracovat. Seznamují se s různými uměleckými díly, učí se rozpoznávat a interpretovat výpovědi daného uměleckého díla (RVP ZV, online, 2016).

Za cílové zaměření této oblasti považujeme směřování žáka k utváření si klíčových kompetencí, které hrají důležitou roli v osobním rozvoji jedince. Vzdělávání vede žáka k učení se pomocí vlastní tvorby, k obohacování emocionálního života, vyjadřování vlastních pocitů, prožitků i postojů k jevům a vztahům v tomto světě. Dále vzdělávání v této oblasti vede žáka ke spoluvytváření milé, vstřícné a podnětné atmosféry, k tvořivému přístupu ke světu a k pochopení umění jako specifického způsobu poznání. Dalším cílem je také rozvíjet tvůrčí potenciál a chápat umění a kulturu v jejich vzájemné provázanosti. Žáci by se měli naučit utvářet vlastní hodnoty a kultivovaně se projevovat (RVP ZV, online, 2016)

1.1.2 Vzdělávací obor Hudební výchova

V RVP ZV (online, 2016, s. 81) je uvedeno: „*Hudební výchova vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace. V etapě základního vzdělávání se tyto hudební činnosti stávají v rovině produkce, recepce a reflexe obsahovými doménami hudební výchovy.*“ Hudební činnosti se navzájem propojují, doplňují, mají na sebe vliv a tím působí na celkový vývoj osobnosti žáka. Tyto činnosti vedou především k rozvoji hudebních schopností, které se posléze projevují individuálními hudebními dovednostmi. Žák může prosadit pomocí těchto hudebních činností svůj individuální hlasový potenciál při skupinovém či sólovém zpěvu, své instrumentální dovednosti při doprovodu pěveckého projevu nebo pohybové dovednosti při pohybovém doprovodu hudby či při tanci. Propojování všech hudebních činností má velmi dobrý vliv na celkový rozvoj jedince (RVP, online, 2016).

1.1.3 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Hudební výchova

Vzdělávací obsah tohoto vzdělávacího oboru je tvořen očekávanými výstupy pro první a druhé období. První období zahrnuje první, druhý a třetí ročník. Druhé období je charakteristické pro ročník čtvrtý a pátý. Očekávané výstupy nám udávají, jakých dovedností, vědomostí a také postojů by měl žák dosáhnout. Můžeme tedy říci, že tyto výstupy formulují předpokládanou úroveň osvojení učiva. Samozřejmě jsou brány v potaz individuální možnosti každého vzdělávaného jedince. Očekávané výstupy jsou více charakterizovány níže v rámci výňatku z RVP ZV.

Výňatek z RVP ZV (online, 2016, s. 83-84) – očekávané výstupy pro 1. stupeň ZŠ ve vzdělávacím oboru hudební výchova:

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase*
- *rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem*
- *využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře*
- *reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie*
- *rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby*
- *rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální*

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

- *zpívá jednoduché písně v rozsahu kvinty*
- *správně a hospodárně dýchá a zřetelně vyslovuje při rytmizaci říkadel i při zpěvu*
- *reaguje pohybem na tempové a rytmické změny*
- *rozliší sílu zvuku*
- *pozorně vnímá jednoduché skladby*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti*
- *realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not*
- *využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní*
- *rozpozná hudební formu jednoduché písně či skladby*
- *vytváří v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace*

- *rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků, upozorní na metrorytmičné, tempové, dynamické i zřetelné harmonické změny*
- *ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace*

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření: žák

- *zpívá písně v přiměřeném rozsahu k individuálním schopnostem*
- *vlastní pohyb propojí s hudbou*
- *doprovodí spolužáky na rytmické hudební nástroje*
- *odliší tóny podle výšky, síly a barvy*
- *pozorně vnímá znějící hudbu různých skladeb*
- *správně hospodaří s dechem při interpretaci písní – frázování*

Učivo vzdělávacího oboru Hudební výchova je rozpracováno do tematických okruhů (hudebních činností) a v rámci obsahu vzdělávacího oboru je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů.

Jak jsme se již zmínili, výše očekávané výstupy jsou rozděleny do jednotlivých ročníků. Pomocí těchto výstupů zjišťujeme, zda bylo dosaženo určitých výsledků, které byly v ŠVP stanoveny.

Výňatek z RVP ZV (online, 2016, s. 84) – učivo pro 1. stupeň ZŠ ve vzdělávacím oboru Hudební výchova:

Učivo

VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- ⇒ *pěvecký a mluvený projev – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv, hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu*
- ⇒ *hudební rytmus – realizace písní ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu*
- ⇒ *dvojhlas a vícehlas – prodleva, kánon, lidový dvojhlas apod.*
- ⇒ *intonace, vokální improvizace – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástup VIII. a spodního V. stupně apod.), hudební hry (ozvěna, otázka-odpověď apod.)*

- ⇒ *záznam vokální hudby – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně*

INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- ⇒ *hra na hudební nástroje – reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí jednoduchých hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten, keyboardu apod.*
- ⇒ *rytmizace, melodizace a stylizace, hudební improvizace – tvorba předeher, meziher a doher s využitím tónového materiálu písně, hudební doprovod (akcelerace těžké doby v rytmickém doprovodu, ostinato, prodleva), hudební hry (ozvěna, otázka-odpověď), jednodílná písňová forma (a-b)*
- ⇒ *záznam instrumentální melodie – čtení a zápis rytmického schématu jednoduchého motivu či tématu instrumentální skladby, využití notačních programů*

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- ⇒ *taktování, pohybový doprovod znějící hudby – dvoudobý, třídobý a čtyřdobý takt, taneční hry se zpěvem, jednoduché lidové tance*
- ⇒ *pohybové vyjádření hudby a reakce na změny v proudu znějící hudby – pantomima a pohybová improvizace s využitím tanečních kroků*
- ⇒ *orientace v prostoru – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách*

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- ⇒ *kvality tónů – délka, síla, barva, výška*
- ⇒ *vztahy mezi tóny – souzvuk, akord*
- ⇒ *hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem – rytmus, melodie, harmonie, barva, kontrast a gradace, pohyb melodie (melodie vzestupná a sestupná), zvukomalba, metrické, rytmické, dynamické, harmonické změny v hudebním proudu*
- ⇒ *hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj*
- ⇒ *hudební styly a žánry – hudba taneční, poslechová, ukolébavka apod.*
- ⇒ *hudební formy – malá písňová forma, velká písňová forma, rondo, variace*
- ⇒ *interpretace hudby – slovní vyjádření (jaká je to hudba a proč je taková)*

2 Využití didaktických prostředků v primární škole

K dosažení určitých výukových cílů nám slouží tzv. didaktické prostředky, které mohou být jak materiální, tak i nemateriální povahy. Tyto prostředky nám slouží především k zefektivnění vyučovacího procesu. Mezi prostředky materiální povahy můžeme řadit materiální vybavení školy, učební pomůcky, didaktickou techniku. Avšak mezi prostředky nemateriální povahy řadíme obsah výuky, vyučovací zásady, ale můžeme zde zařadit také organizační formy a vyučovací metody.

2.1 Organizační formy vyučování

Organizační formy, které se vyvíjely a utvářely současně s obsahem a vyučovacími metodami, mají dlouhou historii. S vývojem školy jako instituce se také vyvíjel a měnil obsah pojmu „organizační forma vyučování“, který nebyl v didaktice ustálen. Současná didaktická terminologie chápe pojem „vyučovací forma“ či „organizační forma vyučování“ jako uspořádání vnějších organizačních podmínek a stránek výuky, v nichž je vyučovací proces uskutečňován. Mezi vnější podmínky můžeme zařadit počet žáků, materiální vybavení, vymezený prostor a čas výuky, vzájemné vazby mezi žákem a učitelem. Obsah a cíl vyučování, ale také didaktické metody, zásady a vnitřní podmínky musí být s těmito vnějšími podmínkami v souladu (Nelešovská, Spáčilová, 2002).

Samozřejmě je znatelný rozdíl mezi tím, zda učitel používá hromadnou formu výuky nebo výuka probíhá individuální formou, například při hře na hudební nástroj. Měli bychom tedy věnovat pozornost různým organizačním formám, jejich vývoji, rozšíření a použitelnosti v současné škole, protože právě spojení organizačních forem s vhodnými metodami je klíčem k uskutečnění cílů výuky (Václavík, 2002).

2.1.1 Organizační formy výuky z hlediska obecné didaktiky

Jarmila Skalková (2007, s. 220) uvádí následovný výčet organizačních forem:

- a) *Frontální vyučování v systému vyučovacích hodin*
- b) *Skupinové a kooperativní vyučování*
- c) *Individualizované a diferencované vyučování*
- d) *Organizační formy vyučování v rozličných prostředích*
- e) *Systém různých organizačních forem uplatňovaný při realizaci projektů a integrovaných celků*

f) Domácí učební práce žáků

V této kapitole se blíže seznámíme s různými organizačními formami výuky z hlediska obecné didaktiky. Kapitola také objasňuje funkci a využití vyučovacích forem, dále se zabývá rolí učitele a žáka.

Frontální vyučování v systému vyučovacích hodin

Václavík (2002, s. 295) uvádí: „*Hromadné vyučování se začalo používat na přelomu 16. a 17. století a je dodnes všeobecně nejrozšířenější organizační formou výuky. Připomínáme, že to byl J. A. Komenský, kdo pro realizaci jednoho ze svých hlavních požadavků na univerzální pojetí vzdělávání učít všechny všemu vytvořil didaktický systém založený právě na hromadném vyučování.*“

Tento způsob vyučování je zaměřen hromadně na všechny žáky a probíhá zde komunikace jednosměrná i obousměrná. Ve školách je považována za nejfrekventovanější vyučovací formu (Gavora, 2005). Učitel vyučuje celou třídou soustavně, plánovitě, v určitém časovém rozmezí a v každé vyučovací hodině má stanovený dílčí didaktický cíl. Vzájemné působení a komunikace by měla být založena na osobním kontaktu učitele se třídou. V průběhu kolektivní práce se učitel snaží udržovat kontakt nejenom se třídou, ale také s jednotlivci a uplatňovat tak individuální přístup k jednotlivým žákům. Za důležité považujeme dodržování norem počtu žáků ve třídě (Skalková, 2007).

Frontální neboli hromadné vyučování můžeme pokládat za nejpoužívanější formu výuky v edukačním procesu. Učitelé ve většině případů upřednostňují frontální výuku ve všech vyučovacích předmětech a většinou jí doplňují dalšími výukovými formami. Hromadné vyučování můžeme využít jak v tělesné výchově při míčových hrách, tak i v hudební výchově při hře na hudební nástroj.

Skupinové a kooperativní vyučování

Mezi hlavní nedostatky, které se vyskytují u hromadného vyučování, řadíme neschopnost přizpůsobit vyučovací proces individuálním potřebám jednotlivců a dále také pasivitu žáků. Avšak oba tyto nedostatky nám skupinové vyučování pomáhá postupně odstraňovat. Skupinové vyučování představuje pro žáky zajímavou a zábavnou formu vyučování a může je k danému úkolu více motivovat. O tom, jaký počet žáků bude tvořit jednotlivé skupiny, rozhoduje učitel, avšak mohou vzniknout i spontánně. Skupiny můžeme vytvářet podle zasedacího pořádku, náhodně nebo také podle zkušeností žáků (Václavík, 2002; Petty, 1993).

Nejčastěji jsou skupiny tvořeny podle schopností žáků. Je zjištěno, že menší počet žáků ve skupinách je mnohem efektivnější. Proto je vhodnější, aby učitel utvořil několik menších skupin (Pollard, Bourne, 1994).

Skupinové učení podporuje příznivou atmosféru pro učení žáků, zlepšuje vzájemnou komunikaci, dále pak sociální vztahy mezi žáky a utváří interaktivní situace, které mezi nimi vznikají. Skupina se většinou skládá ze 3–6 žáků, kteří společně řeší určitý problém či úkol. Prostřednictvím skupinového vyučování se učitel snaží vytvářet příznivou atmosféru pro učení a zlepšovat vztahy mezi žáky. Žáci se pomocí skupinových prací učí respektovat názory svých spolužáků, prosadit a vyjádřit svůj názor a v neposlední řadě rozvíjí i takové vlastnosti jako je ochota ke spolupráci či odpovědnost. Také bychom neměli zapomínat na správné uspořádání prostoru, ve kterém bude skupinové vyučování probíhat (Skalková, 2007).

Smyslem skupinového vyučování není pouze zkvalitnění forem školní práce, ale také zlepšení vzájemné komunikace a spolupráce neboli kooperace žáků. To následně vede k dosažení dalších úkolů vzdělávání, které přesahují tradiční představy o cílech spočívajících pouze v oblasti dovedností a vědomostí (Václavík, 2002).

Skupinovým vyučováním je vhodné doplňovat např. frontální výuku, která představuje nejpoužívanější metodu na našich školách. Skupinová forma výuky činí hodinu pro žáky atraktivnější a přitažlivější. Avšak někteří učitelé se bojí tuto formu ve svých hodinách volit, a to např. z důvodů zhoršení kázně či náročnější přípravy.

Kasíková (1997, s. 27) uvádí: „*Kooperativní uspořádání výuky je založeno na principu spolupráce při dosahování cílů. Výsledky jedince jsou podporovány činností celé skupiny a celá skupina má prospěch z činnosti jednotlivce. Základními pojmy kooperativního vyučování jsou teda sdílení, spolupráce, podpora.*“

Individualizované a diferencované vyučování

Skalková (2007, s. 229) uvádí: „*Princip individualizace spočívá v tom, že práce je přizpůsobena každému žákovi na základě poznání jeho možností.*“

V současnosti hraje velmi důležitou roli otázka přizpůsobování výuky individuálním schopnostem žáka a také je jedním ze stěžejních požadavků školy.

Jak jsem již výše zmínila, hromadná výuka má svá úskalí, mezi která řadíme například vnímání skupiny žáků jako celek, nikoli žáka jako jednotlivce, tudíž jsou přehlíženy individuální odlišnosti těchto žáků. Avšak tento negativní aspekt se snaží eliminovat právě individualizované vyučování. Již koncem 19. století lidé začala kritizovat dosavadní způsob

a organizaci vyučování, při kterém nebyl dostatečně kladen důraz na odlišnosti jednotlivců (Václavík, 2002).

Princip individualizace byl spjatý s reformními snahami, a proto zde významnou roli hrály Daltonský plán, winnetská soustava nebo také projektová soustava. Přestože starší koncepce nejsou realizovány v původní podobě, můžeme se však setkat s inovacemi některých podnětných myšlenek, které vedou k individualizaci ve vyučování. Mezi jeden z pokusů bychom mohli zařadit využívání speciálních kartiček s úkoly, které zaváděl již v 50. letech švýcarský pedagog R. Dotters. Kartičky byly pro učitele vhodným prostředkem k individualizované práci v kterémkoliv předmětu a učitelé je uplatňovali u žáků, kteří měli potíže, nebo naopak u žáků, kteří pracovali rychleji než ostatní spolužáci (Skalková, 2007).

Pro diferenciované vyučování je typické rozdělování do homogenních skupin podle různých kritérií. Seskupovat žáky můžeme například podle nadání, intelektových schopností, zájmů, ale také podle místa bydliště. Pojem diferenciacce se užívá právě pro toto seskupení či rozdělení (Václavík, 2002).

Organizační formy vyučování v rozličných prostředích

Exkurze patří mezi jednu z organizačních forem vyučování, která probíhá v přírodním, společenském či jiném mimoškolním prostředí. Exkurze posiluje motivaci a zájem žáků, dále prohlubuje společenskovední, přírodovědné, technické i pracovní návyky žáků. Didaktická účinnost se do určité míry odvíjí od pečlivé a promyšlené přípravy, ve které si učitel vymezí cíl a stanoví místo a objekty pozorování (Skalková, 2007).

Podle Skalkové (2007, s. 233) má příprava následující fáze:

- a) *Přípravná fáze*
- b) *Vlastní provedení exkurze*
- c) *Fáze zhodnocení a využití exkurze*

Exkurzi můžeme řadit do všech předmětů, ale nejčastěji je zařazována do hodin prvouky, vlastivědy a přírodovědy. U žáků se pomocí této organizační formy rozvíjí výchova k šetrnému vztahu k přírodě, schopnost spolupracovat při plnění různých úkolů, samostatnost a jiné (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

V dnešní době se do popředí dostávají stále častěji organizační formy, které jsou uskutečňovány mimo školní prostředí a jsou spojeny s aktivizací žáků, která může probíhat různým způsobem. Jako příklad bychom mohli uvést tzv. divadlo ve výchově, kdy se žáci částečně do divadelního představení zapojují a mohou na něj následně navazovat (Vonková, 2007).

Uplatňování různých organizačních forem vyučování při realizaci projektů a integrovaných učebních celků

Při realizaci projektů můžeme využívat různé organizační formy. Níže se budeme zabývat charakteristikou projektového vyučování. Nastíníme si, jak se pracuje a postupuje při projektovém vyučování. Dále si také uvedeme charakteristiku integrovaných učebních celků.

Projektové vyučování

Projektové vyučování neboli projektová výuka se začala rozvíjet 19. a 20. století v USA a jedním ze zakladatelů této vyučovací formy byl W. H. Killpatrick. Podstata projektového vyučování spočívá v řešení určitého úkolu či problému komplexního charakteru, který je spojen s praxí. Tento úkol řeší s pomocí učitele. Důležité je, aby předložený úkol byl pro žáky zajímavý a upoutal jejich pozornost, avšak je nutné podotknout, že projekt sám o sobě je pro žáky motivem. Projekty můžeme rozdělit například podle hlediska uspořádání, a to na projekty individuální (projekt vytváří každý žák samostatně), projekty skupinové (na projektu se podílí skupiny žáků), projekty třídní (projekt zpracovává společně třída) a projekty školní (na projektu pracuje celá škola) (Václavík, 2002). Nebo můžeme členit projekty podle hlediska časového na krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý nebo také mimořádně dlouhodobý (Maňák, Švec, 2003).

Při projektovém vyučování se učitel snaží zabývat aktuálními problémy, se kterými mají žáci zkušenosti a jsou jim blízké. Motivující mohou být pro žáky také projekty, které se zabývají řešením problémů v jejich obci. Při zpracování těchto projektů se mohou setkávat a spolupracovat žáci různých ročníků, což může vést k lepšímu klimatu školy (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

Projektové vyučování se zabývá řešením souhrnných praktických či teoretických problémů na základě aktivního zapojení žáků a orientuje se především na zkušenosti žáka. Nyní se zaměříme na to, jak bychom měli při projektovém vyučování postupovat. Učitel si musí zvolit situaci, která pro žáky představuje skutečný a zajímavý problém, dále si vytvořit plán řešení tohoto problému. Následně přichází samotné řešení problému, které řeší jednotlivci nebo skupiny žáků. Na závěr by se měl projekt zveřejnit a mělo by také následovat určité zhodnocení práce žáků (Skalková, 2007).

Integrované učební celky a organizační formy vyučování

Skalková (2007, s. 238) o integrovaných učebních celcích a organizačních formách uvádí: „*Integrace učiva znamená způsob vytváření obsahu vzdělávání i organizace procesu vyučování na základě jedné osy, určité centrální ideje.*“

Dlouholetou zkušenost s uplatněním této organizační formy mají tzv. waldorfské školy. Za nejčastější formu vyučování, kterou učitelé v hodinách využívají, se považuje hromadné vyučování, v němž má základní význam vyučovací jednotka, nazývaná epocha, a představuje obvykle dvouhodinovou jednotku, kterou vyučující zařazuje na začátek dne (Skalková, 2007).

Domácí učební práce žáků

Jedná se o práci, při které žáci pracují samostatně nikoli za přímého vlivu učitele. Domácí práce, která je dobře zorganizována, učí žáky pravidelnosti v práci, dále u nich rozvíjí aktivitu a samostatnost při plnění těchto úkolů. Pokud nebudou domácí práce hodnoceny, může docházet k vytváření negativních vlastností, jako je například nesvědčitost či nepořádnost. Je tedy důležité, abychom domácí práce hodnotili a žák si zjištěné chyby následně opravil. (Obst, 2016).

Domácí učební práce žáků můžeme také řadit mezi jednu z organizačních forem vyučování, protože mezi učením žáků ve škole a učením se mimo školu existuje úzká souvislost. Domácí práce hrají významnou roli v kvalitě školního vyučování a je důležité upozornit, že plní také funkci výchovnou. Žáci si utvářejí určité návyky, učí se organizovat, plánovat a nést zodpovědnost za svoji práci (Skalková, 2007).

Organizační formy vyučování můžeme obohacovat různými kombinacemi metod, jako je dramatizace, hra, demonstrace a jiné. Tyto organizační formy jsou velice proměnlivé i vzhledem prostředí, v němž výuka probíhá. Například ve třídě, v laboratoři nebo v rámci exkurze v muzeu či v přírodě. Různé moderní technické prostředky umožňují pružné užívání těchto forem. Jedná se o pružné používání forem a metod výuky, jehož příkladem je tzv. **otevřené vyučování**. V systému metod a organizačních forem práce při otevřeném vyučování není již třída chápána pouze jako místo, kde se žáci učí, nýbrž i jako místo, kde žijí a získávají nové zkušenosti (Skalková, 2007).

Učitel se při otevřeném vyučování snaží rozvíjet samostatnost při získávání nových poznatků, vede žáka k tvořivému myšlení a také klade důraz na individuální zvláštnosti dítěte. Snaží se rozvíjet sociální vztahy mezi žáky, podporuje schopnost komunikace a kooperace (Váňová, online, 2011).

Při otevřeném vyučování se mění tradiční uspořádání místnosti, stanovují se nová pravidla, na jejichž přípravě se podílejí samotní žáci. Změna se týká také tradičního rozvrhu hodin, který je nahrazen tzv. rozvrhem činností. Do denního rozvrhu činností je také zařazena volná práce, kterou si sami žáci organizují. V tzv. volné práci mají žáci předem určené úkoly, které jsou součástí týdenního plánu. Odlišnosti se projevují i v samotném hodnocení žáků, které se nezaměřuje na časté zkoušení a známkování. Na otevřeném vyučování se mohou participovat také rodiče a to např. při různých projektech, které jsou rozhodně součástí otevřeného vyučování (Václavík, online, 2007).

2.1.2 Využití organizačních forem v hodinách hudební výchovy

Důležitou roli ve vyučovacím procesu hraje správná volba organizační formy. Mezi nejčastěji využívané organizační formy výuky v rámci hudební výchovy řadíme hromadnou a skupinovou formu vyučování.

Hromadná forma vyučování se využívá především při nácviku nové písně, hře na hudební nástroj nebo také při osvojování nových poznatků. Dále učitelé volí formu skupinovou, ale to pouze v malé míře. Skupinová forma vnáší do vyučování prvky motivace a je pro žáky zajímavější. Žáci se ve skupinách učí spolupracovat, vyjádřit svůj názor a tolerovat názory ostatních spolužáků. Tuto formu učitelé využívají při didaktických hrách, při vypracovávání projektů nebo také při řešení určitého úkolu (křížovky, osmisměrky). Avšak tuto vyučovací formu volí jen malé procento učitelů. Za jeden z důvodů můžeme také považovat náročnější přípravu, organizaci i to, že v některých třídách je velice složité udržet pozornost a kázeň.

2.2 Vyučovací metody

Mojžíšek (1975, s. 16) o vyučovací metodě uvádí: „*Vyučovací metoda je tedy pedagogická – specificky didaktická aktivita subjektu a objektu vyučování, rozvíjející vzdělanostní profil žáka, současně působící výchovně, to ve smyslu vzdělávacích a také výchovných cílů v souladu s vyučovacími a výchovnými principy. Spočívá v úpravě obsahu, v usměrnění aktivity subjektu a objektu, v úpravě zdrojů poznání, zájmů a postojů.*“

Pojem metoda pochází z řeckého slova „*methodos*“ a můžeme jej definovat jako postup či cestu. V didaktické rovině obvykle chápeme pojem vyučovací metoda jako způsob společné činnosti žáků a učitele, který směřuje k dosažení stanovených výukových cílů. Za pomoci vyučovacích metod učitel reguluje, navozuje a řídí vnitřní myšlenkové a poznávací procesy žáků. Můžeme se setkat s různými odlišnostmi u jednotlivých autorů. Tyto odlišnosti se objevují v chápání metod vyučování a metod učení, proto se užívá termín didaktická metoda, pod kterým se chápe aktivita žáka i učitele. Při klasifikaci vyučovacích metod se uplatňují různá kritéria, avšak za nejprůhlednější členění z hlediska praktické použitelnosti můžeme považovat členění metod z hlediska pramene poznání a typů poznatků, což je aspekt didaktický (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

2.2.1 Charakteristika tradičních vyučovacích metod

Vališová (2007, s. 191) dělí vyučovací metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků na metody slovní, názorně-demonstrační a praktické. V následujícím textu se budeme těmito metodami více zabývat.

Metody slovní

Slovní metody považujeme za nejdůležitější ze všech vyučovacích metod právě proto, že doprovází všechny ostatní metody, při kterých užíváme mluvené slovo či slovní vyjádření daných pojmů. Stává se, že žák látku zhruba pochopí při tichém učení, avšak pokud má osvojené učivo vysvětlit či aplikovat, ukáže se, že není schopen své získané vědomosti vymezit. Proto je velice důležité látku slovně formulovat. (Maňák, 1967).

Tyto metody jsou považovány za nejběžnější užívané metody, které jsou důležitým motivačním prvkem ve vyučovacím procesu. Prostřednictvím těchto metod žáci rozvíjí své vyjadřovací schopnosti a získávají základní informace. Je však třeba zmínit určitá úskalí, která jsou spojena s přemírou uplatnění těchto metod. Jeden z problémů je ten, že žáci

si zapamatují daný pojem, ale jeho obsah již nechápou. Proto je třeba metody doprovázet praktickou činností nebo konkrétními smyslovými jevy (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

U slovních metod klademe velký důraz na techniku ústního podání. Učitelova řeč by měla být srozumitelná, jasná a dostatečně výrazná. Učitel by měl dbát na správnou výslovnost a jeho tempo řeči by mělo být přiměřené věku žáků. Samozřejmě se učitel musí ve všech vyučovacích předmětech zaměřit i na řeč žáků. Učitel se soustředí i na to, zda žák netrpí „polykáním“ koncovek, dále sleduje správnou výslovnost, nesprávný přízvuk nebo intonaci (Skalková, 2007).

Podstata těchto metod tkví v tom, že učitel předává žákům informace tak, jak jsou uvedeny v učebních textech a jak je on sám zná. Sděluje jim již hotové definice, informace a přehledy. Žáci samozřejmě nepochybují o správnosti informací, které jim učitel sděluje. Úkolem žáků je zapamatovat si informace a definice, které jim učitel předal (Mojžíšek, 1975).

a) Metody monologické

Monologické metody jsou založeny na učitelově slovním výkladu, který by měl mít předem jasně stanovené osnovy, a jeho délka by měla odpovídat věku žáků. Vzhledem k tomu, že žáci mladšího školního věku nejsou schopni udržet pozornost, neměl by projev trvat dlouhou dobu a rovněž by měl být dostatečně názorný, aby v žácích vzbuzoval určité představy. Učitel by měl při výkladu hovořit jasně, zřetelně a volit adekvátní slovník. Dále by měl žáky svým projevem zaujmout, a v neposlední řadě by měl sledovat, zda žáci vnímají a rozumí mu (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Učitel předává žákům poznatky z různých oblastí pomocí slovních symbolů a snaží se, aby všechny sdělované definice, vztahy a další informace byly pro žáky srozumitelné. Sdělování těchto poznatků doprovází vlastní mimikou, gestikulací či zdůrazňováním určitých částí slovního projevu. Při užívání monologických metod je důležité zohledňovat a respektovat individuální zvláštnosti žáků (Mojžíšek, 1975).

Mezi nejčastěji monologické metody, které jsou užívané v primární škole, řadíme vyprávění a vysvětlování. Proto se zde zaměříme pouze na tyto dvě monologické metody.

Metoda vyprávění zprostředkovává určitou událost, děj či příběh a můžeme ji používat v průběhu celého vyučovacího procesu, a to především jako motivační prvek. Vyprávění by mělo být barvité, dynamické a mělo by podporovat představivost, paměť i myšlení (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Slovní projev učitele při této metodě by měl být srozumitelný. Vyprávění o neznámých pojmech by měl učitel doprovázet přiměřeným názorem a v neposlední řadě by mělo být vždy

přednesené se zaujetím. Poslední požadavek na tuto metodu je, že vyprávění musí v žácích vyvolávat určité představy (Opatřil, 1985).

Mezi rysy, které jsou pro vyprávění typické, řadíme konkrétnost, bohatost představ, či epičnost. Za důležitý aspekt, který se v metodě vyprávění objevuje, považujeme emocionálnost, která se projevuje v tónu vyprávění učitele i v tom, že se učitel snaží žáky svým vyprávěním zaujmout (Vališová, 2007).

Vyprávěním jako vyučovací metoda se často využívá v mateřských školách, základních školách, ale je vhodné i pro žáky vyspělé. Tato metoda má mimo jiné i funkci motivační a je převážně zaměřena na city a fantazii dítěte. Učitel motivaci využívá například při vyprávění různých historických událostí (Mojžíšek, 1975).

Metoda vysvětlování je stejně jako metoda vyprávění jednou z nejdůležitějších metod, které neustále používáme. Při vysvětlování musí učitel hovořit pomalu, srozumitelně, bez používání cizích pojmů, ověřovat si stav pochopení, neustále udržovat kontakt s žáky a reagovat na jejich podněty. Je také důležité, aby učitel respektoval věkové zvláštnosti žáků a nepřetěžoval je zbytečnými podrobnostmi (Mojžíšek, 1975; Zormanová, 2012). Vysvětlování se využívá v případě, kdy vyučující nemůže stavět na předešlé žákovské zkušenosti, tudíž se od učitele požaduje pomalý, ucelený a výstižný výklad, který se orientuje na objasňování vnitřních vztahů a zákonitostí. (Kalhous, 2002).

Důležitým znakem vysvětlování je logika výkladu, která u žáků rozvíjí vlastní logické uvažování. Tuto metodu můžeme doplňovat o metody názorné či demonstraci, a to z důvodu zvýšení účinnosti osvojovaných poznatků. Mezi metody, které zvýší aktivitu žáků, můžeme zařadit například metodu rozhovoru nebo prvky metod aktivizujících (Vališová, 2007).

b) Metody dialogické

Pro dialogické metody je typické, že komunikaci rozdělujeme mezi učitele i žáky, tudíž žáci mají možnost aplikovat naučené. Dávají jim také možnost, aby vyjádřili své pocity, postoje či názory k probíranému tématu a učí je respektovat a naslouchat názory druhých (Kalhous, 2002).

Mojžíšek (1975) tyto metody ve své publikaci nazývá jako dialogické problémové metody. Jak nám již říká název, podstatou těchto vyučovacích metod je dialog, uskutečňující se mezi učitelem a žákem, kdy učitel položí otázku a úkolem žáka je, vyřešit tento problém vlastními úvahami nebo pozorováním jevu

Metodu rozhovoru řídí učitel svými otázkami, pomocí nichž s žáky opakuje již získaných poznatků a na základě těchto již osvojených znalostí žáky vede k objevování

poznatků nových. Během rozhovoru předává žákům nové znalosti a neustále se k nim navrácí a kontroluje, zda tyto sdělené informace žáci dokáží opakovat (Obst, 2016).

Rozhovor se uskutečňuje v rovině učitel - žáci, učitel - žák, nebo pouze mezi žáky a jeho typickým znakem je střídání otázek a odpovědí mezi zúčastněnými. Učitel by měl klást otázky správně a srozumitelně a následně i od žáků požadovat odpovědi, které budou jazykově i obsahově správné. Avšak měl by brát ohled na individuální zvláštnosti žáků (Kalhous, 2002).

Rozhovor řadíme mezi nejčastější používané metody v primární škole, neboť aktivizuje činnost žáků ve vyučování a opírá se o verbální komunikaci mezi dvěma a více osobami. Pro učitele je tato metoda velice důležitá, protože mu dává okamžitou zpětnou vazbu o tom, zda žáci probírané učivo zvládli či nezvládli. Učitel by měl při rozhovoru okamžitě reagovat na chybné výroky. Za cíle rozhovoru můžeme považovat opakování a procvičování učiva, vlastní seznamování s novým učivem, motivaci žáků nebo následné prověřování stupně osvojení novo učiva.

Skalková (2007) ve své publikaci rozlišuje rozhovor **vstupní, systematizující, upevňující a kontrolní**.

Důležitou roli při rozhovoru hraje také otázka. Efektivita a kvalita rozhovoru se odvíjí od toho, zda učitel dokáže pokládat otázky správně. Pokud má být tedy rozhovor funkční, musí vyučující otázky vhodně formulovat a dokázat pohotově reagovat na nečekané situace. Tato metoda klade na učitele vysoké nároky, a to i z hlediska připravenosti na hodinu. Je dobré, mít předem připravené otázky, které následně doplňujeme o otázky pomocné (Skalková, 2007)

Mezi další dialogické metody bychom mohli zařadit diskuzi, avšak tuto metodu užíváme převážně ve vyšších třídách školy základní a na středních školách. Proto se v kapitole nebudeme touto problematikou zabírat.

Dramatizace má velký vliv na dětské vnímání, žáci se při ní učí vystupovat, procvičují řeč a získávají emocionální vztah k probíranému učivu, proto má hlavní význam na prvním stupni základní školy. Maňák (1967, s. 74) uvádí: „*Dramatizace znamená názorné předvedení příběhu nebo události dějem.*“ Touto metodou u žáků rozvíjíme kreativitu, posilujeme sociální vztahy ve třídě, učíme je spolupráci a vytváříme tak vhodné klima pro další práci. Nejčastěji je řadíme do opakovací fáze vyučování. Opakování již známé látky nebývá pro žáky zajímavé, avšak díky dramatizaci můžeme žákům ukázat přitažlivější způsob, jak danou látku opakovat.

c) Metoda písemných prací

Do této skupiny vyučovacích metod se většinou zahrnují texty psané do žákovských sešitů a na tabuli. Vzhledem k tomu, že by mělo učitelova slova doprovázet také písemné fixování, měl by učitel při svém výkladu zaznamenat důležitá neznámá slova či pojmy k zapamatování na tabuli. Ta musí být před každým písemným záznamem důkladně smazána. Učitel by měl samozřejmě dbát na správnou grafickou úpravu. Zápisy, které jsou určené dětem by měly být úhledné, přehledné a výrazné. Samozřejmě i žáci musí dbát na grafickou úpravu svých sešitů a záznamy mohou také obohatit o obrázek nebo náčrt (Maňák, 1967; Opatřil, 1985)

d) Metoda práce s učebnicí, knihou a textem

Mezi tyto texty můžeme zařadit například učebnice, časopisy, čítanky, encyklopedie a také pracovní sešity, které jsou napůl učebnicí a napůl skutečným sešitem. Pracovní sešity jsou specifickým textem, který je doplněn o různé otázky či úkoly, na které je v těchto sešitech vytvořené volné místo. Pro žáky je velmi důležité, aby se s učebnicemi, knihami či jiným textem naučili pracovat, protože to zlepšuje jejich učební aktivitu. Učitel by měl s tímto textem pravidelně pracovat a vytvářet tak pozitivní vztah ke knihám (Vališová, 2007; Maňák, 1967).

Každá dobrá učebnice nebo kniha by měla v žácích vzbudit zájem a znamenat pro ně také estetický zážitek, právě díky uměleckým ilustracím, kterými jsou knihy doplněny. Samozřejmě nesmíme opomenout, že kniha či učebnice by měla především působit výchovně, protože je v ní zahrnuto spoustu zkušeností a lidské práce (Maňák, 1967).

Metody názorně demonstrační

Termínem „názorně demonstrační“ metody nazýváme takové vyučovací metody, jejichž podstatou je, že vyučující ukazuje a předvádí žákům předměty, se kterými mají být obeznámeni (Maňák, 1967; Mojžíšek, 1975). Předvádění a ukazování zprostředkovává sám učitel. Mezi tyto metody řadíme předvádění, pozorování, projekci statickou a dynamickou (Vališová, 2007). Avšak s projekcí statickou a dynamickou se v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základních škol často nesetkáváme, proto se problematikou této metody nebudeme dále zabývat. Níže si charakterizujeme pouze metodu pozorování a předvádění.

a) Metoda pozorování předmětů a jevů

Pojem pozorování můžeme definovat jako cílevědomé a plánovité vnímání jevů, které působí na rozvoj paměti, emocí a dále také na rozvoj poznávací aktivity žáků. Efektivita a úspěšnost této metody se odvíjí od jasně formulovaného cíle, který je stanoven vyučujícím, a závisí na tom, zda si žáci uvědomují, co je cílem jejich pozorování.

b) Předvádění (demonstrace) obrazů a předmětů, pokusů, činností

Termín předvádění neboli demonstrace můžeme charakterizovat jako názornou ukázkou předmětů, procesů či jevů vyučujícím. Vzhledem k tomu, že vyučující v průběhu demonstrace upozorňuje žáky na jevy, kterých si mají všimnout, je samozřejmé, že předvádění bude také doprovázeno mluveným slovem. Tato metoda má velký význam především na prvním stupni základních škol, a využívá se téměř ve všech vyučovacích předmětech. Můžeme ji zařadit zvláště do prvouky, přírodovědy, ale také do výchov. Demonstrace má funkci poznávací a motivační. Jednu z klíčových rolí při demonstraci hrají také materiální didaktické prostředky, se kterými se seznámíme v další kapitole.

Metody praktické

Jsou to metody, u kterých je pramenem žákova poznání přímý styk s předmětem a následná manipulace, což umožní žákovi trvalejší zapamatování si získaných poznatků. Za nejčastější praktickou metodu, která je užívána v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základních škol, můžeme považovat nácvik pohybových a praktických dovedností. Proto se v této podkapitole budeme zaměřovat pouze na tuto metodu (Nelešovská, Spáčilová, 2005)

Nácvik pohybových a praktických dovedností

Některé pohybové dovednosti vznikají u člověka již v brzkém věku. Základem dalšího rozvoje a prohlubování pohybových činností žáků je, napodobit či si představit tyto činnosti, které u dítěte vznikají spojením zrakových vjemů a s určitými pohyby. V primární škole dále tyto získané dovednosti u žáků prohlubujeme. V hudební výchově mezi tyto pohybové dovednosti řadíme hru na hudební nástroj, která musí být pro dosažení vysoké kvality výkonu dobře zautomatizovaná (Maňák, 1967).

U žáků rozvíjíme jemnou motoriku jako např. hru na hudební nástroj a také motoriku hrubou, která je rozvíjena především v tělesné výchově. Mezi postupy, které rozvíjí tyto dovednosti, můžeme zařadit napodobování (imitaci), kdy jedinec přebírá určité prvky činností

od někoho jiného, nebo také manipulaci, která pomáhá dítěti objevovat nové věci. Obě tyto metody je vhodné využívat převážně v nižších ročnících (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Do popředí se v dnešní době dostávají tzv. **aktivizující metody**. Z hlediska této problematiky se zaměříme pouze na didaktické hry, které jsou v hudební výchově na prvním stupni základních škol hojně využívány.

Aktivizující metody

Se změnami ve školství souvisí také snaha nalézt různé tzv. alternativní metody, které zdůrazňují především aktivitu a samostatnost žáka. Metody, které tyto požadavky splňují, nazýváme aktivizující metody. Díky těmto metodám je možné překonávat stereotypy ve vyučování a zvyšovat aktivitu žáků ve vyučovacím procesu. Aktivizující metody se zaměřují na aktivní činnost žáka a lze využívat pro upevnění či procvičení učiva. Pro žáky je tento způsob výuky velice zábavný a motivující. Mezi aktivizující metody řadíme například didaktické hry (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Díky těmto vyučovacím metodám se tak škola stává pro žáky přitažlivější a mění se i jejich postoj k samotnému vyučování (Maňák, Švec, 2003).

Hra jako vyučovací metoda

Hru považujeme za přirozenou činnost dítěte, díky které se učí poznávat sebe i okolní svět. Prostřednictvím hry u žáků rozvíjíme rozum, fantazii, zkušenost, sociální vztahy ve skupině a utváříme tak klima třídy. Měli bychom zmínit, že hra má důležitou motivační funkci.

Můžeme se setkat s řadou dělení her. Nyní si však uvedeme dělení z hlediska organizačního. Podle Nelešovské, Spáčilové (2005) je dělíme na hry tvořivé a hry s pravidly, které se dále dělí na hry pohybové a hry didaktické. Níže se zaměříme pouze na hry didaktické, které jsou v hodinách hudební výchovy užívány.

Hry s pravidly jsou specifické tím, že mají stanovený obsah, pravidla i postup a do určité míry tak mohou omezit kreativitu žáků. Mezi hry s pravidly můžeme zařadit **didaktické hry**, které jsou typické tím, že mají strukturovaný charakter a probíhají zábavnou formou. Didaktické hry mají jasně stanovená pravidla, zvyšují aktivitu žáků, podporují spolupráci a rozvíjí sociální vztahy mezi žáky (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Tradiční metody přetrvávali po stovky let, avšak v dnešní době se stále více do popředí dostávají moderní výukové metody, které u žáků kladou důraz na potěšení nad známkami a činí hodinu zajímavější a pro žáky atraktivnější. Sonia Jackson uvádí

ve svém článku *3 New Teaching Methods Improve the Educational Process* následující metody: Prostorové neboli rozložené učení, které spočívá v tom, že je výuka rozdělena do tří hlavních vstupů. Tyto vstupy jsou odděleny dvěma desetiminutovými přestávkami. Během prvního vstupu předkládá učitel žákům vybrané učivo a to do 20 minut. Po prvním vstupu mají žáci minimálně desetiminutovou přestávku, během níž vykonávají jiný úkol, např. skládání origami, zpěv, dribling nebo jinou fyzickou aktivitu. Následuje druhý vstup, ve kterém se již předpokládá, že žáci budou schopni řešit jednoduché úkoly a cvičení. Po druhém vstupu následuje opět další pauza. Poslední a konečný vstup povzbuzuje žáky, aby dokázali řešit složitější úkoly a ústně prezentovat naučenou látku (Sonia Jackson, online, 2012; Ana Katarina Vaz, online, 2014).

Za další moderní metodu můžeme považovat tzv. flexibilní pátky. Smyslem flexibilních pátků je věnovat se jednomu předmětu celý den, a to pomocí různých výukových kurzů, exkurzí nebo celodenní výukové jednotky. Tato moderní výuková metoda poskytuje žákům větší pozornost v oblasti umění, sportu apod. Učitel se snaží pomoci každému žákovi v tom, co mu činí obtíže. Žák se zaměřuje na jednu věc, a tu buď opakuje, anebo se ji učí. Výhodou flexibilních pátků je také to, že žáci nemusí s problémovým učivem bojovat dlouhé hodiny doma, ale mají možnost konzultace s učitelem přímo ve škole (Sonia Jackson, online 2012).

2.2.2 Využití vyučovacích metod v hodinách hudební výchovy

V hudební výchově se nejhojněji využívají metody slovní, názorně-demonstrační a praktické. Praktických metod užívají vyučující při hře na hudební nástroj nebo také při nácviku tance, kterým následně doprovází zpěv písně. Je vhodné tyto výukové metody střídát, a to především pro udržení pozornosti žáků.

V dnešní době učitelé stále více využívají i aktivizující metody, mezi které se řadí didaktické hry. Didaktické hry jsou pro žáky zábavné, atraktivní i motivující. Žáci si ani neuvědomují, že se při hře nenásilnou formou učí nové věci a získávají další poznatky. Hra představuje ve vývoji jedince velice významnou roli, a to jak v rovině sociální, tak i fyzické a psychické. Pomocí didaktické hry se žák učí spolupracovat, tolerovat ostatní a respektovat určitá pravidla. Avšak je důležité, aby se u žáků nerozvíjela přílišná soutěživost. Což by následně mohlo vést k soupeření a význam by se měnil.

2.3 Materiální didaktické prostředky

V didaktice můžeme hovořit o nemateriálních i materiálních prostředcích. Mezi nemateriální prostředky řadíme např. didaktické zásady, vyučovací metody či organizační formy, naopak mezi materiální můžeme zahrnout učebnice, školní tabuli, různé nástěnné obrazy nebo také hudební nástroje. Pojem materiální didaktické prostředky tady zahrnuje veškeré předměty a zařízení materiálního charakteru, které učitel využívá k zefektivnění vyučovacího procesu (Obst, 2002)

Školy prošly v průběhu několika desítek let relativně velkou proměnou, a to i v oblasti materiálního vybavení. V minulosti samozřejmě školy ani žáci takové možnosti jako dnes neměli. Učitelé i žáci si museli vystačit pouze se základními pomůckami, mezi které patřily sešity, tužky, inkoustová pera, vodovky, pastelky apod. Avšak dnešní doba s sebou přináší nespočet možností a nových moderních pomůcek, které jsou školami využívány. Například desky na sešity, tvrdá folie, stojánek na učebnice, zmizík, a jiné (Císařová, online, 2011).

Nelešovská, Spáčilová (2005, s. 194) uvádí: „*Základní funkcí materiálních didaktických prostředků je přiblížit, zprostředkovat prostřednictvím smyslu skutečnost, která je verbálně obtížně postižitelná.*“

Podle J. Malacha (1993, in Nelešovská, Spáčilová, 2005) třídíme materiální didaktické prostředky na učební pomůcky, technické výukové prostředky, organizační a reprografickou techniku a výukové prostory a jejich vybavení.

A. Učební pomůcky

1. **Originální předměty a reálné skutečnosti** - do této skupiny učebních pomůcek autor zařazuje přírodniny, které mohou být ve stavu původním (minerály, rostliny) nebo také upravené (vycpaniny, lihové preparáty). Dále zde patří výtvary i výrobky ve stavu původním (vzory výrobků, přístroje, umělecká díla) i jevy a děje, které mohou být fyzikální, chemické, biologické aj.
2. **Zobrazení a znázornění předmětů a skutečností** – tato skupina zahrnuje modely stavebnicové, funkční, statické, dále zobrazení, které je prezentované přímo (školní obrazy, fotografie, mapy) nebo pomocí didaktické techniky (statické dynamické) a jako poslední jsou zde zařazeny zvukové záznamy, které mohou být magnetické nebo optické

3. **Textové pomůcky** – do kategorie textových pomůcek jsou řazeny klasické i programové učebnice, pracovní materiály (pracovní sešity, studijní návody, atlasy, sbírky úloh), pomocná a doplňková literatura (časopisy, encyklopedie)
4. **Pořady a programy prezentované didaktickou technikou** – mezi učební pomůcky této skupiny se řadí pořady (televizní, rozhlasové, diafonové) a programy (pro vyučovací stroje, počítače nebo výukové soustavy)
5. **Speciální pomůcky** – do skupiny speciálních pomůcek jsou umístěny žákovské experimentální soustavy a pomůcky pro tělesnou výchovu

B. Technické výukové prostředky (didaktická technika)

1. **Auditivní technika** - mezi technické výukové prostředky, které spadají do této skupiny, řadíme školní rozhlas, přehrávače CD, sluchátkovou soupravu, gramofony a také magnetofony
2. **Vizuální technika** – vizuální techniku můžeme využívat pro dataprojekci, dále pak i pro zpětnou nebo dynamickou projekci
3. **Audiovizuální technika** – mezi audiovizuální techniku řadíme videotechniku, televizní techniku, filmové projekty, multimediální systémy na bázi počítačů, videorekordéry a tato technika je také využívána pro projekci diafonu
4. **Technika řídicí a hodnotící** – do této skupiny didaktické techniky jsou řazeny osobní počítače, trenažéry, výukové počítačové systémy a také zpětnovazební systémy

C. Organizační a reprografická technika

Tato skupina zahrnuje fotolaboratoře, rozhlasová studia, dále také počítače, počítačové sítě, databázové systémy (CD-ROM disky), videostudia a v neposlední řadě kopírovací a rozmnožovací stroje, které jsou v dnešní době hojně využívány.

D. Výukové prostory a jejich vybavení

Do skupiny nazvané výukové prostory a jejich vybavení zařazujeme učebny se standardním vybavením, tj. tabule (klasická, magnetická), knihovna nebo také nástěnky. Také zde patří učebny se zařízením pro reprodukci audiovizuálních pomůcek, odborné učebny, počítačové učebny, laboratoře, dílny, školní pozemky, tělocvičny či hudební a dramatické sály.

Materiální didaktické prostředky můžeme třídit podle různých hledisek. Touto problematikou se zabývá mnoho autorů např. Geoffrey Petty, Stanislav Opatřil a jiní.

2.3.1 Využití materiálních didaktických prostředků v hodinách hudební výchovy

Mezi nejčastěji používané pomůcky v hudební výchově řadíme hudební nástroje, které využívá jak učitel, tak i žáci. Učitelé doprovází žáky převážně na klavír či kytaru. Mállokterý učitel využívá ve svých hodinách harmoniku či housle. V dnešní době se stále více do popředí dostávají moderní hudební nástroje např. Boomwhakers. Žáci pak hrají především na Orffovy nástroje, flétnu nebo vlastnoručně vyrobené nástroje.

Dále také v hodinách pracují s obrazovým a textovým (notové sešity, zpěvníky) materiálem a dataprojektorem. Při výuce hudební výchovy se stále více využívá interaktivní tabule i s ní související interaktivní programy. Hodiny hudební výchovy jsou na některých školách doplněny o hru na flétnu.

Zřídka se v dnešní době vyskytuje práce se staršími pomůckami, jako jsou intonační schody nebo rytmické kostky. Avšak některé školy tyto pomůcky vlastní a pracují s nimi. Tyto pomůcky jsou to velmi užitečné a finančně nenáročné, a proto by je měli vlastnit všechny školy.

Pokud škola nemá dostatek financí, může učitel, který je schopný a má kladný vztah k hudební výchově, vyrobit spoustu hudebních nástrojů sám nebo i za pomoci žáků.

3 Charakteristika vývoje vesnických a městských základních škol

Základní školy na vesnicích se od městských škol liší v mnoha směrech. Odlišnosti plynou už jen z počtu obyvatel, neboť lidé se stěhují převážně do měst, například za prací s lepším platovým ohodnocením, a proto školy na vesnicích spíše zanikají. Přestože školu na vesnici navštěvují žáci z širšího regionu, mají tyto školy zpravidla nižší počet ročníků. Například se může jednat pouze o první stupeň, tedy o 1. až 5. třídu. Dokonce se dodnes objevuje většina venkovských škol, které jsou organizovány jako tzv. malotřídky. Což znamená, že v rámci jedné učebny se společně vyučují alespoň dva ročníky, někdy i více (Kučerová, online, 2010).

3.1 Historické hledisko vývoje vesnických a městských základních škol

Podle některých legend a archeologických nálezů se vzdělávání na českém území vyskytovalo ještě před Velkomoravskou říší, kdy jsou datovány první počátky českého školství. V období Velkomoravské říše se školy neorientovaly na vzdělávání žáků, ale sloužili převážně jako příprava pro kněží a feudály. Předpokládá se, že první školy na území Velkomoravské říše byly založeny Konstantinem a Metodějem. Jednalo se právě o církevní školy, které se rozlišovaly na klášterní a katedrální. Obsah vzdělávání na katedrálních školách tvořilo sedmero svobodných umění a vyučovalo se v latinském jazyce, jež byl základem studia. Sedmero svobodných umění zahrnovalo i církevní zpět. Naopak klášterní školy se zaměřovali i na vzdělávání části laického obyvatelstva a vyskytovaly se zde prvky praktického vzdělávání (Váňová, 2007; Holoušová, Petrová, 2010).

Ve 13. století v souvislosti s rozvojem měst začali vznikat i školy městské. Největšího rozkvětu se městským školám dostalo až ve 14. století za vlády Karla IV., českého krále a římského císaře, který podnítil rozvoj školství založením univerzity. Městské školy se v této době rozdělovaly na nižší a vyšší, jež se označovaly jako partikulární neboli částečné. Školy ve městech předcházeli školám základním a středním všeobecným školám. Oproti tomu děti žijící na venkově, byly především vychovávány a vzdělávány rodiči, kteří je učili převážně praktickým dovednostem potřebným k zemědělským pracím (Holoušová, Petrová, 2010).

K výše uvedeným školám se připojily v 16. století školy bratrské a jezuitské, případně školy dalších církevních řádů. Jejich existence netrvala příliš dlouho, pouze do 17. století (Váňová, 2007).

Během vlády císařovny Marie Terezie, došlo k výrazným změnám v oblasti vlivu církve na školství. Marie Terezie zavedla reformy, které se týkaly novodobé školské soustavy. Změna systému školství vycházela z Všeobecného školního řádu, který byl určen pro německé, normální, hlavní a triviální školy. Jeho autorem byl Jan Ignác Felbiger. Změny systému školy byly také důsledkem zabezpečování potřeb gramotných sil pro rozvoj průmyslu (Veselá, 1992; Kovaříček, 1983).

Díky Felbigerově školnímu řádu se zavedla povinná šestiletá školní docházka a byla také stanovena komise, která zaváděla a vedla školy v Rakousku (Holoušová, Petrová, 2010)

Postupem času začaly vznikat tři druhy škol: normální, hlavní a triviální. **Školy normální** se zakládaly v zemských městech, kde působila školská komise. Byly stanoveny hlavně pro vzdělávání učitelů a také se měly stát vzorem pro veškeré ostatní školy. Výuka byla zaměřena na výklad o metodách výuky, o povinnostech učitele aj. Tyto školy se učily podle rozšířené osnovy hlavních škol a vyučovalo se zde pouze německým jazykem. Učitelem mohl být pouze ten, který dokončil studium na normální škole (Holoušová, Petrová, 2010; Veselá, 1992).

Dalším druhem škol byly **školy hlavní**, které se měly zřizovat v každém větším městě, při klášterech nebo také v krajských městech. Ve školách hlavních, které se nacházely v českých městech, se v první třídě vyučovalo česky, ve druhé třídě dvojjazyčně a ve třetí třídě byly žáci vyučováni pouze v německém jazyce. Školy měli žáky připravit především v oblasti zemědělství, vojenské služby a také pro další studia. Pokud to bylo možné, doporučovalo se zakládat samostatné dívčí školy, které byly vytyčeny v první řadě pro přípravu budoucích učitelek. Proto bylo vyučování mimo běžné předměty zaměřeno také na ženskou ruční práci, pěstování hygienických návyků a předpisy slušného chování (Veselá, 1992).

Vedle předmětů, které byly vyučovány na školách triviálních, se zde vyučovalo zeměpisu, kreslení, dějepisu, základům latiny a dalším (Holoušová, Petrová, 2010).

Školy triviální byly budovány při farách, vyučovalo se zde mateřským jazykem dětí. Je ale důležité zmínit, že v některých oblastech byl zaváděn i jazyk německý. Hlavním vyučovacím předmětem bylo náboženství, dále obsah vzdělávání tvořilo čtení, psaní, počítání, základy hospodářství a znalosti potřebné pro průmysl, které byly především vyučovány ve městech (Váňová, 2007)

Jak jsme již výše zmiňovali, velký pokrok ve vzdělávání přinesli Tereziánské reformy. Avšak i tyto reformy školství doprovázelo množství nedostatků, které se týkaly např. špatného hmotného vybavení učitelů, značné závislosti na církvi nedostatečného materiálního vybavení škol a nepravidelné školní docházka. Důvod této nepravidelnosti byl ten, že žáci chodili do školy převážně v zimě, protože v jiných ročních obdobích se věnovali hospodářským pracím (Veselá, 1992).

Veškeré zákonem zřízené školy tvořily školy elementární, které nepředstavovaly systém na sebe navazujících škol, ale pouze žákům propůjčovaly základy vzdělávání. Toto elementární školství přetrvalo až roku 1869, kdy byl vyhlášen říšský neboli Hasnerův zákon, který utvořil soustava národního školství. Další změnu, kterou tento zákon přinesl, byla povinná osmiletá školní docházka. Říšský zákon ustanovil obecnou školu na vesnicích, která vznikla namísto triviálních škol a městskou školu, která naopak vznikla místo zrušených hlavních škol a zřizovala se ve městech. Státní obecná škola byla osmitřídňá a tu žáci buď vychodili, nebo po pěti letech mohli přejít na školu měšťanskou, která byla vyšším stupněm škol obecných. Obecné školy byly zřizovány obcí a budovaly se v místech, kde bylo alespoň 40 dětí do vzdálenosti 4 km školou povinných. Školy byly založeny státem, církví i soukromníky a se mohli stavět pouze na suchých místech nejlépe uprostřed obce. Rok 1870 byl významný zavedením Školního a vyučovacího řádu, který zahrnoval mimo jiné předpisy o rozdělení školního roku, návštěvě školy, o povinnostech učitele, o školní kázi apod. Jeho platnost přetrvala až do roku 1905. V roce 1833 byla zavedena školská novela, která dávala žákům možnost úlevy v povinné školní docházce a nastolila polodenní vyučování (Holoušová, Petrová, 2010).

Na přelomu 19. a 20. století se z úsporných důvodů ve třídách učilo až 100 žáků dohromady, proto bylo v této době školství na velmi nízké úrovni. Za první světové války se situace ještě zhoršila. Vývoj národních škol se zpomalil, některé školy byly zabírány vojáky a v období zimy úplně zavřeny. Velký problém představoval i nedostatek učitelů, který se řešil tak, že byly redukovány počty vyučovacích hodin. Konec války a rozpad Rakouska-Uherska přinesl do školství určité změny a se vznikem Československé republiky se také ukončila diskriminace českého školství. Mezi změny, které se v té době udály, můžeme zařadit zrušení vlivu církve na školy, měnily se počty žáků ve třídách, výuka se zaměřovala spíše prakticky a byl zrušen celibát učitel. Avšak stále existovaly dva typy škol (obecná, měšťanská), avšak název měšťanská škola byl změněn na název občanská škola. V roce 1922 byl zaveden tzv. Malý školský zákon, který uznal rovnost učitelů, zrušil novelu

z roku 1883 a dosáhl toho, že se školy sjednotily po stránce vnější organizace i po stránce obsahové (Váňová, 2007; Holoušová, Petrová, 2010).

V období druhé světové války došlo opět ke změnám a k celkovému snížení úrovně ve školství. Změny se týkaly školy obecné i městské. Škola městská se změnila na tzv. školu hlavní, která byla školou výběrovou, a byl zde snížen počet žáků. Pro vstup na tuto školu museli žáci složit přijímací zkoušku a bylo přijeto pouze 35% žáků. Jak jsme již výše zmínili, změny se týkaly i škol obecných, které byly v té době změněny na školy čtyřleté. V poválečném období se obecné i měšťanské školy učily podle přechodných učebních osnov, které byly posléze nahrazeny novými učebními plány a osnovami. Za období jednotné školy lze považovat období od roku 1948 do roku 1990. Základní školy se v těchto letech stávaly součástí škol středních a měnila se délka povinné školní docházky. V roce 1960 se však základní škola osamostatnila a dostala název základní devítiletá škola. Roku 1978 byl vydán zákon, který opět měnil povinnou školní docházku, a to na deset let. Žák absolvoval nejdříve osm let na škole základní a následně přestoupil na dva roky na školu střední. Poslední školský zákon, nepřinášel žádné velké změny a byl vydán v roce 1948 (Holoušová, Petrová, 2010; Váňová, 2007).

3.2 Současný stav vesnických a městských základních škol

Po roce 1989 byla znovu zavedena povinná devítiletá školní docházka a na základě novely školského zákona z roku 1990 byla zrušena škola jednotná. Ve školství se uskutečňovaly neustálé změny, vznikaly nové vzdělávací programy pro základní vzdělávání a hovořilo se o velkých změnách ve školském systému. V současnosti se na základních školách vyučuje podle Rámcového vzdělávacího systému, který byl aktualizován v roce 2016. Školský systém je v současné době tvořen různými stupni školami mateřskými, které připravují děti na vstup do základních škol, dále samotné základní školy, na které navazují školy střední. Dále je tento systém tvořen základními školami uměleckými, konzervatořemi, vyššími odbornými školami, vysokými školami a v neposlední řadě jazykovými školami s právem státní jazykové zkoušky (Váňová, 2007; Holoušová, Petrová, 2010).

Jedním a zároveň velkým rozdílem mezi vesnicí a městem je počet obyvatel, což souvisí i se základními školami. Proto by bylo vhodné v této kapitole nastínit otázku malotřídních a svazkových škol.

„Malotřídky“ jsou školy, které se vyskytují převážně na vesnicích. Malotřídní školy jsou charakteristické malým počtem žáků a spojováním alespoň dvou ročníků do jedné třídy. Každá škola má minimálně jednu třídu a je zřizována např. obcí.

Svazkové školy jsou takové školy, které mohou být zřizovány jednou obcí nebo i několika obcemi zároveň tzv. svazkem obcí (Svazkové školy, online, 2014). Svazkové školy začali vznikat z důvodu úbytku počtu žáků a rušení škol na vesnicích. Výhody svazkových škol tkví v lepších finančních prostředcích a v tom, že školní vzdělávací programy se sdružují v jeden kurikulární dokument (EDUin, online, 2014)

3.2.1 Rozdílné pojetí výuky HV na vesnickém a městském typu škol

V následujícím textu se zaměříme na rozdíly, které se mohou vyskytovat v rámci vesnických a městských škol. Jak jsme si již uvedli výše, tyto typy škol se mohou lišit v mnoha směrech. Městské školy se od vesnických odlišují větším počtem žáků, a to z důvodu většího počtu obyvatel ve městech. Na vesnicích se vyskytují jak plnoorganizované, tak i malotřídní školy, pro které je typický nízký počet žáků.

První rozdíl, který se týká vyučovacího procesu, bychom mohli považovat nepatrně horší materiální vybavení vesnických škol. Některé vesnické školy nemají dostatek prostoru a financí, aby si mohly dovolit vybudovat speciální učebny pro výuku hudební výchovy a také nakoupit více pomůcek, které do hodin hudební výchovy patří. Jsou to především školy městské, které mají jak speciální učebny, tak i mnoho moderních pomůcek pro výuku hudební výchovy.

Další rozdíl tkví v návštěvnosti výchovných koncertů, což je důsledkem lokalizace těchto škol. Vesnické školy se těmto koncertům téměř neúčastní. Důvodem je jak časová, tak i finanční náročnost. Avšak koncerty neopomíjejí, jen je uskutečňují v prostorách školy nebo nejbližšího kina. Oproti tomu městské školy se s těmito problémy nepotýkají. Účastní se různých výchovných koncertů i dvakrát do roka. Je velmi důležité, aby se žáci těchto koncertů účastnili a mohli být jejich součástí. Každý žák nemá možnost navštívit výchovných koncert se svými rodiči, proto by to měla být právě škola, která mu to umožní.

Rozdíly mohou plynout také z udržování tradic, což je typické pro většinu škol vesnických, které se snaží v dnešní době tradice udržovat. Různé folklórní soubory jsou typické převážně pro vesnické školy. Školy se dokonce účastní soutěží a jiných akcí, které jsou s těmito tradicemi spojeny.

Další rozdíly se již netýkají vyučovacího procesu, avšak jsou pro tyto školy také charakteristické. Můžeme zmínit, že velkou výhodou škol vesnických je dobrá dostupnost a s tím souvisí i bezpečná doprava. Žáci, kteří bydlí na vesnici, dochází do školy pěšky nebo se dopraví pár kilometrů autobusem. Naopak doprava žáků do škol městských může být o něco náročnější, a to vzhledem k větší rozloze města a zvýšené dopravní situaci.

3.2.2 Problematika hudební výchovy vesnických a městských základních škol v rámci Evropských zemí

V následující kapitole si nastíníme výuku hudební výchovy ve vybraných evropských zemích. Následující informace ohledně hudební výchovy v jednotlivých státech jsou čerpány z projektu meNet, který se v letech 2006- 2009 snažil zjistit podrobnosti a rozdíly nejen struktury školských systémů, ale i hudebního vzdělávání v rámci evropských zemí (meNet, online, 2017).

Pojetí ve výuce hudební výchovy se může v různých státech lišit. Některé státy vyzdvihují výuku hudební výchovy a kladou na ni velký důraz, avšak některé evropské země nepřikládají výuce hudební výchovy žádný význam.

Z projektu meNet je patrné, že hudební výchova hraje důležitou roli v mnoha státech. Ve všech státech, které se tohoto projektu zúčastnily, je hudební výchova povinným předmětem a vyučuje se jednu vyučovací hodinu týdně. Avšak jsou státy, které hudební výchově věnují i dvě vyučovací jednotky za týden. Také je důležité zdůraznit, že některé země (např. Rakousko, Estonsko, apod.) mají i základní školy s rozšířenou výukou tohoto předmětu (meNet, online, 2017).

Tak jako v České republice i v jiných státech existují školy s rozšířenou výukou hudební výchovy. Můžeme předpokládat, že všechny tyto školy, jak je tomu i u nás, jsou situované ve větších městech.

Na hudební činnost se klade důraz především v Estonsku, kde se první čtyři roky na základní škole vyučuje hudební výchova dokonce dvě vyučovací hodiny. Za hlavní cíl zde považují zachování a udržení estonské kulturní dědictví a tradice. Snaží se u žáků rozvíjet hudební vkus a zachovat národní kulturu. V této zemi musí mít každá škola minimálně jeden až dva hudební sbory. Stejně tak jako v Estonsku se snaží i další země (Německo, Finsko, Polsko a další) udržet a předávat vlastní hudební tradice (meNet, online, 2017).

Nejen u nás, ale i v zahraničí se snaží udržovat jisté tradice, které jsou s hudební výchovou spojeny. Jsou to především školy vesnické, které tyto tradice neustále udržují.

Také Slovensko se snaží udržovat a svěřuje žákům hudební tradice, které předává skrze národní tance a lidové písně (meNet, online, 2017).

Dalším státem, který považuje hudební výchovu za důležitou, je Itálie. Hudební výchova je pro základní školy povinná a vyučuje se zde dvě hodiny týdně. Žáci mají možnost účastnit se vokálních či instrumentálních souborů a orchestrů, a to jednu hodinu týdně (Školství v Itálii, 1990, s. 27; meNet online, 2017).

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem mé praktické části diplomové práce je zjistit, zda se mohou objevit rozdíly ve výuce hudební výchovy, a to v rámci městských i vesnických typů škol.

V praktické části se nejprve zabývám charakteristikou výzkumného vzorku, formulacemi hypotéz, předmětem šetření a způsobem získávání dat. Pro tento výzkum jsem si zvolila dvě výzkumné metody, a to metodu pozorování a metodu rozhovoru.

V další části se zabývám samotným průběhem šetření, kde se zaměřuji na pozorování tříd v rámci jednotlivých škol, které je doplněno krátkým rozhovorem vedeným s učitelem pozorované třídy, za účelem získání co nejvíce potřebných informací. Každý záznamový arch obsahuje krátkou charakteristiku školy a třídy, následný průběh vyučovací hodiny, reflexi a vyhodnocení rozhovoru. Následně shrnuji nejprve městské poté vesnické typy škol. Nakonec hodnotím situaci na obou typech škol.

V závěrečné části se objeví celkové shrnutí rozdílů ve výuce hudební výchovy na vesnických a městských typech škol, a to z pohledu užívání vyučovacích metod, forem a materiálních pomůcek. Toto shrnutí bude doplněno o graf, který znázorní vypořovované rozdíly.

4 Popis výzkumného šetření

Své výzkumné šetření jsem zahájila v říjnu roku 2016. Z důvodu ucelenosti jsem nejdříve začala navštěvovat školy městské, posléze školy vesnické.

Nejprve jsem pro své pozorování zvolila škálování vyučovacích metod, forem a materiálních didaktických pomůcek. Vzhledem k tomu, že hned po prvním pozorování se toto škálování projevilo jako velmi nepřehledné, následující pozorování jsem si psala v poznámkách, které jsem následně pro přehlednost upravila do souvislých a na sebe navazujících vět. Pro získání co nejvíce potřebných informací ke svému výzkumu jsem vedla s učiteli krátké rozhovory, kde jsem zjišťovala, jak jsou vedeny jejich hodiny, jaké mají materiální vybavení, zda se účastní výchovných koncertů či projektů v rámci hudební výchovy.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Hlavním cílem výzkumu je odhalit, zda se mohou vyskytovat rozdíly ve vyučování hudební výchovy na vesnických a městských základních školách. Vedlejšími cíli je zjistit, jaké učitelé volí vyučovací metody, organizační formy výuky a materiální didaktické pomůcky, zda se v hodinách využívají aktivizující metody a také v jaké míře pracují žáci s hudebními nástroji.

Výzkumný problém v mé diplomové práci se zabývá zjišťováním stavu výuky na základních školách typu městského a vesnického.

4.2 Výzkumné otázky

Při stanovení výzkumných otázek vycházím z předpokladu, že se může nacházet rozdíl ve výuce na již zmíněných typech škol, a to především z hlediska materiálního vybavení. Před samotným začátkem výzkumu jsem si stanovila následující výzkumné otázky:

1. Jsou školy dostatečně materiálně vybaveny?
2. Jaké pomůcky učitelé ve svých hodinách volí?
3. Využívají učitelé ve velké míře hudební nástroje?
4. Volí vyučující ve svých hodinách aktivizující metody?
5. Jaké vyučovací metody, organizační formy výuka a materiální didaktické prostředky volí učitelé?
6. Účastní se tyto školy výchovných koncertů?

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro svůj výzkum jsem si zvolila náhodný výzkumný vzorek. Základním vzorkem pro tento výzkum jsou vesnické a městské základní školy, které se nachází v Olomouckém kraji. Téměř všechny základní školy jsem kontaktovala pomocí e-mailu, avšak některé školy jsem musela oslovit telefonicky. Další komunikace probíhaly přes e-mail.

4.3.1 Charakteristika škol

Pro tento výzkum jsem si jako výzkumný vzorek zvolila osm základních škol, z toho čtyři školy byly městského typu a čtyři vesnického typu. Tyto základní školy jsem navštěvovala od října 2016 do ledna 2017. Na většině škol mi bylo umožněno provést dvě pozorování, a to z důvodu, aby mé zjištěné informace byly relevantní. Všechny školy městského typu, na kterých jsem svá pozorování realizovala, byly školami fakultními. Naopak žádná vesnická škola nespolupracovala s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Jednou z vesnických škol byla i škola málotřídní, na které mě obzvláště náslehy hudební výchovy zajímal.

4.3.2 Charakteristika tříd

Převážně velkou část pozorování jsem prováděla ve třetích třídách. Pouze na jedné škole mi nebyl umožněn náslehy ve třetí třídě, a to z důvodu obav třídních učitelek, proto jsem se účastnila náslehu ve druhé třídě. Usilovala jsem o to, abych mohla pozorovat dané třídy dvakrát, avšak ne vždy to bylo možné. Jedním z důvodů byla časová náročnost a obtížnější domluva, převážně z důvodu toho, že vyučující hudební výchovy v mnou pozorované třídě byly také ředitelé školy. Dalším důvodem byla nečekaná nepřítomnost vyučujících z osobních důvodů a následně bylo velmi složité najít náhradní termín, proto se druhé pozorování neuskutečnilo. Třídy byly na všech školách početně vyrovnány. Z velké části vedly hodiny hudební výchovy třídní učitelky, jen na některých školách vedl hodinu HV netřídní učitel. Výuka těchto hodin se odehrávala jak ve speciálních učebnách, tak i v kmenových třídách.

4.4 Způsob získávání dat

Pro své výzkumné šetření jsem si vybrala dvě výzkumné metody. Nejdříve jsem chtěla použít pouze metodu pozorování, avšak pro získání více informací jsem se rozhodla,

že metodu pozorování doplním i o metodu rozhovoru. Takto jsem měla možnost získat co nejvíce informací potřebných pro svůj výzkum.

4.4.1 Pozorování

Ve svém pozorování jsem se zprvu zabývala obecnou charakteristikou pozorované školy. Snažila jsem se poskytnout co nejvíce základních informací o škole. Zaměřila jsem se zde na počet žáků a učitelů. Soustředila jsem se také materiálním vybavení školy, především v oblasti hudební výchovy, dále pak místem, kde se škola nachází a zda se účastní projektů v rámci hudební výchovy. V další části tohoto pozorování jsem se zabývala krátkým popisem dané třídy, a to z hlediska počtu žáků, dále pak celkovou atmosférou třídy a materiálním vybavením učebny, ve které bylo pozorování prováděno. Následoval popis pozorované hodiny a mnou provedená reflexe.

4.4.2 Rozhovor

Jako doplňující výzkumnou metodu jsem si zvolila metodu rozhovoru. Hlavním důvodem, proč jsem se rozhodla zvolit tuto metodu, bylo získání většího množství potřebných informací, které jsou pro mé výzkumné šetření důležité. Metoda rozhovoru je založena na verbální komunikaci respondenta a výzkumného pracovníka. Můžeme ji rozdělovat podle několika kritérií, například podle počtu zúčastněných osob, na skupinové nebo individuální, dále pak podle struktury otázek. V tomto případě poté rozhovor dělíme na standardizovaný, polostandardizovaný nebo nestandardizovaný.

Vzhledem k tomu, že jsem rozhovory vedla vždy pouze s jedním učitelem a otázky měly přesné znění a pořadí bylo jasně určeno, jednalo se tedy o standardizovaný individuální rozhovor.

Rozhovory jsem prováděla s učiteli, kteří vedli mnou pozorovanou hodinu hudební výchovy. V rozhovoru kladu učitelům deset otázek, které se týkají převážně vyučovacího procesu. Pomocí rozhovoru se snažím také zjistit, zda učitelé, kteří vyučují na vesnické či městské škole vnímají rozdíly ve výuce hudební výchovy na školách vesnických či městských, a to například z hlediska materiálního vybavení.

5 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Kapitola je zaměřena na průběh výzkumného šetření. Popisují zde průběh každé vyučovací hodiny. Dále kapitola obsahuje krátkou charakteristiku školy i pozorované třídy. Nakonec je vždy napsaná krátká reflexe pozorované hodiny. V reflexi se zaměřují na využití materiálních pomůcek, na volbu vyučovacích metod a forem.

5.1 Výzkumné šetření v rámci městských základních škol

V následujícím textu je reflektován průběh výzkumného šetření na jednotlivých městských školách.

Městský typ základních škol

Tabulka 1. Škola Y1

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	Město
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	23
Datum pozorování:	7. 12. 2016
Den v týdnu:	Středa
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	1.
Pohlaví vyučujícího:	Žena
Počet let praxe:	4
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	Rytmus
Cíl hodiny:	rozvoj rytmického cítění

Základní informace o škole

Tato fakultní základní škola je plně organizovanou městskou školou, která se nachází téměř v centru města a navštěvuje ji okolo pětiset žáků. I přesto, že se jedná o velkou

městskou školu, tak celková atmosféra školy na mě působila rodinně a přátelsky. Součástí hlavní budovy školy je jídelna, tělocvična a školní družina.

Škola se účastní projektů, díky kterým mají možnost získat více finančních prostředků pro zkvalitnění výuky. Pedagogičtí pracovníci mají možnost dozdělování se v různých oblastech a těchto možností také využívají. Je zde poměrně hodně mladých začínajících učitelů, kteří jsou velmi ochotni poskytnou spoustu potřebných informací.

Značně mě však zklamaly webové stránky této školy. Jejich přehlednost je dobrá, ale spoustu informací jsem zde nedohledala.

Základní informace o třídě

Pozorovanou třídu navštěvovalo 23 žáků, z toho se zde byl jeden žák se specifickou poruchou učení, který vyžadoval pomoc asistentky pedagoga. Klima ve třídě bylo velmi pozitivní. Připisuji to tomu, že žáci se k sobě chovali mile, přátelsky a pomáhali si.

Hodina neprobíhala v hudebně, ale v jejich kmenové třídě, ve které měli k dispozici klavír, kytaru i dataprojektor, který je paní učitelkou hojně využíván. Tuto pomůcku nemají v hudebně k dispozici, proto většina hodin probíhá v jejich kmenové třídě. V učebně pro hudební výchovu bylo však spoustu moderních pomůcek, a to např. sada Boomwhakers, zvonkohra, tabule s notovou osnovou, Orffovy nástroje a další.

Průběh vyučovací hodiny

Úvodní část hodiny paní učitelka zahájila krátkým povídáním o Vánocích a položila žákům několik otázek týkajících se těchto svátků. Posléze si žáci procvičovali svá mluvidla za pomoci artikulačního cvičení ve formě básničky, kterou doprovázeli hrou na tělo.

HORY *D*OLY

ŠARY *V*ARY

HONKY *T*ONKY

ČÁRY *M*ÁRY

SAKY *P*AKY

RUTY *Š*UTY

ŠUBY *D*UBY

TUTY *F*RUTY

Básničku měli děti napsanou na tabuli. Paní učitelka propojovala hudební výchovu s českým jazykem a ptala se žáků, co je to slabika. Následně pracovali s básničkou, ale byli již rozděleni do dvou skupin, a to na děvčata a chlapce. První sloku zpívala děvčata a druhou sloku chlapci. Při další práci s básničkou byli rozděleni do tří skupin, a nyní pracovali s dynamikou básničky, tedy říkali básničku slabě, polosilně a silně. Paní učitelka ukazovala na jednotlivé skupiny a ty podle pokynů básničku odříkávali.

Hlavní část této hodiny se soustředovala na hru s hudebními nástroji, ale stále za pomoci básničky. Hudební nástroje, které při této aktivitě učitelka použila, byly dřívka a skořápky od ořechů. Paní učitelka žákům vysvětlila, na kterou dobu hrají jednotlivé nástroje a pro lepší orientaci jim doby, na které hrají, v básničce vyznačila. Nejdříve si s každou skupinou zvlášť vyzkoušela, na které doby mají hrát, aby to bylo všem žákům jasné, až posléze hrají všichni žáci dohromady. Učitelka doprovázela žáky hrou na tělo. Žáci se velmi snažili, ale tento úkol jim činil problémy.

Paní učitelka přešla plynule k další aktivitě, která byla zaměřena na hru za pomoci 8 barevných zvonků různé výšky. Paní učitelka si k tabuli vybrala 8 dětí. Každé z nich dostalo jeden zvonek, který měl své číslo. Paní učitelka se opět pokoušela o propojení hudební výchovy s jiným předmětem, a to s matematikou. Nejprve si s žáky zopakovala, jaké tóny mají jednotlivé zvonečky a následně žáci dostali za úkol, aby se seřadili od nejmenšího po největšího. Poté učitelka říkala čísla a úkolem žáka, aby až uslyší číslo svého zvonečku, zazvonil. Takto postupovali i při výpočtech jednotlivých příkladů. Učitelka zadávala příklady a žáci je museli nejprve vypočítat, pokud byl výsledek tohoto příkladu číslo, které měl žák na zvonečku, musel zazvonit. Tato skupina žáků zvládala výpočty příkladů velmi dobře, avšak následující skupině činilo počítání větší problémy. Při další práci se podle pokynů paní učitelky pokusili pomocí hry na zvonky zahrát písničky ze známých pohádek a to tak, že učitelka ukazovala na jednotlivé žáky a ti při pokynu zahráli na jejich zvoneček. Tímto vznikla známá písnička, kterou za úkol zbytek třídy uhádnout.

Po ukončení této aktivity si učitelka vybrala jednoho žáka, který doprovázel zpěv svých spolužáků hrou na klavír. Po dozpívání této písničky si žáci rozdali své sešity a vybrali si jazykolamy, které si chtěli procvičit nejprve všichni společně, potom každý žák samostatně.

Na závěr vyučovací hodiny si paní učitelka společně s žáky zazpívala písničku Beskyde, Beskyde, a to za doprovodu kytary. Žáci byli upozorňováni na správný sed a dýchání. Hodina byla ukončena přáním pěkného a vydařeného dne.

Refexe:

Hodina hudební výchovy, kterou jsem absolvovala na této škole, se uskutečnila v kmenové třídě. Ve škole je k dispozici i speciální učebna pro výuku hudební výchovy, ale paní učitelka tuto učebnu často nevyužívá, a to z důvodu, že má ve třídě klavír i kytaru a také proto, že často využívá dataprojektor, který v hudebně nemají.

Učitelka v hodinách využívala různé materiální didaktické pomůcky a hudební nástroje. V pozorované hodině využila z hudebních nástrojů kytaru, klavír, zvonečky s různými výškami, se kterými žáci velmi rádi pracovali. Velmi mile mě překvapilo propojování hudební výchovy s jinými předměty a časté střídání aktivit, což pro žáky činí hodinu atraktivnější. Žáky takto pestrá hodina velmi bavila a udržovala neustále jejich pozornost. Pro mnou pozorovanou hodinu zvolila učitelka hromadnou formu vyučování, jak tomu bylo v obou náslechovéch hodinách. Mezi metody, které byly ve vyučovací hodině využity, řadíme metody slovní, názorně-demonstrační a praktické.

Tato hodina se mi velice líbila, a to jak z hlediska přátelského přístupu učitelky k dětem, tak i z hlediska připravenosti na hodinu.

Vyhodnocení rozhovoru:

Při rozhovoru vedeném s paní učitelkou, jsem se dozvěděla spoustu pro mě stěžejních informací. Jelikož je učitelka velmi mladá a před několika roky dokončila studium na Univerzitě Palackého v Olomouci, působí na této škole teprve čtvrtým rokem, z toho byla dva roky asistentkou pedagoga a nyní je dva roky třídní učitelkou třetí třídy. V její třídě působí i mladá asistentka pedagoga. Paní učitelka nemá zkušenosti s výukou na vesnické škole a rozdíl v těchto typech škol nevidí. Podle jejích slov záleží vždy na řediteli školy.

V hodinách využívá různé hudební nástroje, obrazový materiál, dále dataprojektor nebo sadu osmi zvonečků různých výšek. V této škole mají k dispozici hudebnu, ale učitelka ji často nevyužívá, a to z toho důvodu, že v hudebně není dataprojektor, který je v jejich hodinách často využíván. Do hodin zařazuje všechny hudební činnosti a snaží se o integraci hudební výchovy do jiných předmětů. Škola se účastní výchovných koncertů mimo školu.

Tabulka 2. Škola Y2

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	město
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	23
Datum pozorování:	29. 11. 2016
Den v týdnu:	úterý
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	3.
Pohlaví vyučujícího:	muž
Počet let praxe:	30
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	hudební nástroje
Cíl hodiny:	rozvoj rytmického cítění

Základní informace o pozorované škole

Tato Základní a mateřská škola Y2 je úplnou městskou školou, která zahrnuje základní školu, 4 mateřské školy, školní jídelnu a školní družinu. Kapacita této plně organizované školy je 642 žáků. Školu Y2 tvoří dohromady 13 tříd z toho první stupeň tvoří sedm tříd a druhý stupeň šest tříd. Na základní a mateřské škole působí celkem 42 pedagogických pracovníků. Z toho 19 učitelů základní školy, 4 vychovatelé, 6 asistentů pedagoga a 13 učitelek mateřské školy. Základní a mateřskou školu navštěvuje celkem 302 žáků.

Tato škola vyučuje podle Školního vzdělávacího programu „**Dejme šanci všem**“. Na spolupráci s touto školou se podílí PPP, SPC, dětský lékař, dětský zubní lékař a Krajská hygienická stanice. Tato škola spolupracuje s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, je proto označována jako škola fakultní.

Základní informace o pozorované třídě dané školy

Třidu 3. B navštěvovalo celkem 20 žáků. Bylo zde 11 děvčat a 9 chlapců. Chlapec vietnamského původu s poruchou autistického spektra měl svojí osobní asistentku. V této třídě jsem nezaznamenala žádné rozdíly v chování spolužáků vůči tomuto chlapci. Atmosféra v této třídě byla velice přátelská, a to jak mezi žáky, tak mezi učitelem a žáky.

Učebna, ve které byla tato hodina vyučována, byla velmi dobře vybavena. Avšak nebyla to třída pouze pro využití k hudební výchově, ale i k dalším předmětům. Ve třídě byl k dispozici klavír, Orffovy nástroje, kytara, která byla využita v pozorované hodině a dále pak spousta hudebních nástrojů určených pro děti. Mezi další materiální vybavení třídy můžeme zařadit počítač, tabuli a velmi často dětmi využívané zpěvníky. Nebyly zde však žádné nástěnné obrazy týkající se hudební výchovy.

Průběh vyučovací hodiny

Před začátkem vyučovací hodiny se pan učitel společně s žáky a paní asistentkou přesunuli do hudebny. Po přesunu byli žáci obeznámeni s obsahem vyučovací hodiny HV.

Učitel zahájil hodinu dechovým cvičením. Žáci seděli v kruhu na židlích. Učitel kontroloval správné držení těla žáků při sezení, aby docílil volného průchodu vzduchu tělem žáků. Při hlubokém nádechu nosem a výdechu pusou si žáci ke správnému dýchání pomáhali položenou rukou na břichu. Jakmile se jejich ruka zvedala pod nafukujícím se břichem, jejich počínání bylo úspěšné. Učitel zaujatě sledoval aktivitu svých žáků, a aby šel příkladem, jednotlivá cvičení vykonával společně s dětmi. Po krátkém rozdýchání následovala cvičení na prodloužený výdech. Všichni žáci se s pokynem učitele postavili, hluboce se nadechli a na „s“ začali pomalu vydechovat. Cílem tohoto cvičení byl nácvik vědomě zadržovaného výdechu, přičemž žák sleduje plynulost výdechu. Učitel žáky motivoval soutěží o nejdelší dech.

V další části pozorované hodiny zpívali řadu písniček za doprovodu kytary. Učitel doprovázel žáky instrumentálně i vokálně. Zvolené písničky byly dětem velmi blízké a byly to písničky táborového typu. Následně byly žáci rozděleni do tří skupin, protože další aktivita se zaměřovala na quodlibet. Spojení několika písní, které jsou zpívány společně, šlo dětem velice dobře. Písň romského původu měli žáci dobře osvojené. Slova, melodie ani rytmus jim nečinil žádné potíže. Dokonce k mému překvapení se ve zpěvu drželi melodické linky své skupiny a neztrácel se tak ani jeden hlas.

V hlavní části hodiny učitel doplnil zpěv hrou na hudební nástroje Orffova instrumentáře. Každý z žáků měl možnost vybrat si hudební nástroj, který chtěl. Nejdříve

si učitel společně s žáky procvičili délky not, aby žáci věděli, na kterou dobu hrají. Následovalo rozdělení žáků do tří skupin a to podle hudebních nástrojů. Vzhledem k tomu, že tuto aktivitu zkoušeli poprvé, dělala jim velký problém.

Na závěr vyučovací hodiny vybral učitel Hru na dirigenta. Jednalo se o obměnu hry Škatulata, hejbejte se. Z této aktivity byli žáci velice nadšení. Celkově se mi tato hodina velice líbila. Pan učitel působil velice přirozeně a měl s dětmi pěkný vztah.

Reflexe :

Hodina hudební výchovy na této škole pro mě byla velmi přínosná. Učitel mi byl od samého začátku velice nápomocný. Velice se mi líbil jeho přátelský přístup k dětem. Jako velmi pozitivní hodnotím zařazení dechového cvičení na začátku vyučovací jednotky. I přesto, že dechové cvičení je pro žáky velmi důležité, učitelé jej do svých hodin nezařazovali. Toto cvičení zařadili pouze dva učitelé.

Dále se mi velice líbila práce s hudebními nástroji. Pan učitel dokázal všechny instrukce vysvětlit srozumitelně a zřetelně. Žáci se v hodině aktivně zapojovali, respektovali učitele a pozorně poslouchali pokyny zadané učitelem. V této třídě byl učitel opravdu považován za autoritu a s žáky měl velmi pěkný vztah. Co se týče vyučovacích metod, volil slovní, názorně-demonstrační, aktivizující i praktické metody. Slovní metody využíval například při vysvětlování dýchání nebo při objasnění pravidel hry. Při předvádění práce s nástrojem naopak využíval metody názorně demonstrační. Využíval různé materiální pomůcky. Nejvíce byla však využita kytara, dále pak Orffovy nástroje a v neposlední řadě tabule. Vzhledem k počtu žáků zvolil učitel pouze hromadnou formu vyučování. Podle mého názoru byla tato hodina velmi pěkně zprostředkovaná a velmi se mi líbila. Pan učitel na mě působil velmi mile, profesionálně a přátelsky. Snažil se mi předat co nejvíce cenných rad a informací.

Vyhodnocení rozhovoru:

Učitel této městské školy studoval v Olomouci na Univerzitě Palackého. S vyučováním na vesnici má spoustu zkušeností, ale rozdíly ve výuce doposud nezaznamenal. Ve svých hodinách využívá různé materiální pomůcky. Nejvíce je využita kytara, dále pak využívá Orffovy nástroje, klavír, dataprojektor, počítač, zpěvníky. Ve škole je k dispozici knihovna, která se využívá jako hudebna. Mají zde spoustu hudebních nástrojů a pomůcek, které v hodinách používají. Učitel do svých hodin zařazuje vokální, instrumentální, pohybové činnosti a didaktické hry. Také samotné hudební chvíle integruje i do jiných předmětů.

Škola se účastní různých hudebních koncertů mimo školu. Je zde také možnost navštěvování hudebního kroužku, o který je v současné době velký zájem.

Tabulka 3. Škola Y3

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	Město
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	17
Datum pozorování:	28. 11. 2016
Den v týdnu:	Pondělí
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	1.
Pohlaví vyučujícího:	Žena
Počet let praxe:	3
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	píseň Proměny
Cíl hodiny:	nácvik jednohlasé písně

Základní informace o škole

Městská základní a mateřská škola Y3 je úplnou základní školou, která se nachází v okrajové části města Olomouce. Tato škola sdružuje dvě základní školy, dvě mateřské školy, školní jídelnu, školní družinu a spolupracuje s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého. Je tvořena sedmi navzájem propojenými pavilony. V jednom z těchto pavilonů se nachází i učebna pro výuku hudební výuky. Jsou zde i další specializované učebny, například pro výuku cizích jazyků, počítačové učebny a další.

Školní vzdělávací program nese název „**Naše škola**”. Pedagogové věnují velkou pozornost jak žákům nadaným, tak i žákům, kteří vyžadují individuální pomoc, a to především zapojením do kroužků pro reedukaci dyslexie či logopedické péče. Pedagogičtí pracovníci se účastní dalšího vzdělávání, ale nikoli v rámci hudební výchovy. Především se dovzdělávají v oblasti českého jazyka či tělesné výchovy. I přesto, že materiální vybavení této školy je pouze dostačující, škola se snaží rozvíjet hudební výchovu pořádáním svých vlastních školních projektů, které jsou zaměřeny i na hudební výchovu, což mě velmi

mile překvapilo. Jeden z těchto projektů nese název DOREMI. Projekt Doremi se zabývá soutěžemi žáků ve zpěvu. Mezi další pozitiva bych zařadila účast na koncertech Moravské filharmonie a dále pak návštěvy Divadla hudby. Značnou část věnuje tato škola hudební výchově i přesto, že na ni není zaměřena. Jak jsem již uvedla, jako negativum vnímám špatné materiální vybavení školy. Škola vlastní několik hudebních nástrojů, má vlastní hudebnu, avšak nemá mnoho hudebních pomůcek. Tyto informace jsem se dozvěděla po krátkém rozhovoru s paní učitelkou.

Základní informace o třídě

Ve třídě 3. B bylo pouze 17 žáků. Z toho 10 dívek a 7 chlapců. Několik žáků mělo specifické poruchy učení, ale žádný žák k sobě nepotřeboval osobního asistenta nebo asistenta pedagoga. Podle mého názoru je takto malý počet žáků velkou výhodou pro paní učitelku, nejen při výuce hudební výchovy. Žáci tvořili velmi dobrý kolektiv a vzájemně si pomáhali.

I přesto, že má tato škola vlastní učebnu pro výuku hudební výchovy, výuka probíhala v jejich kmenové třídě a to po dobu obou náslechů. Na stěnách byly pouze obrázky, které žáci tvořili v hodinách výtvarné výchovy, nikoli obrazy týkající se hudební výchovy. Paní učitelka měla ve třídě k dispozici elektrické klávesy.

Průběh vyučovací hodiny

Úvod hodiny paní učitelka zahájila seznámením žáků s hodinou. Vysvětlila jim, na co se zaměří a proč jsem přišla do jejich třídy. Žáci byli motivováni velkou jedničkou na konci vyučovací hodiny. Začátek této hodiny zahájili krátkým rozezpíváním na slabiku MA. Bylo zřejmé, že před zahájením zpěvu jsou zvyklí se rozezpívat. Paní učitelka děti upozorňovala na to, jak mají sedět a následně, jak mají sedět při zpěvu. Dále se rozezpívali na slabiky MA-NA-VA-RA-JA. V další části hodiny paní učitelka zahrála začátek známé písničky a úkolem žáků bylo přihlásit se a říct, o jakou písničku se jedná. Následoval společný zpěv této písně. Žáci byli doprovázeni nástrojem i zpěvem paní učitelky.

V hlavní části hodiny si žáci rozdali text, který si společně rozebrali a vysvětlili si slova, kterým nerozuměli. Žáci četli po jednom vždy jednu sloku. Zároveň se tuto aktivitu paní učitelka snažila propojit i s českým jazyk. Jejich úkolem při této aktivitě bylo, pozorně poslouchat písničku, která byla puštěna na CD přehrávači a doplnit chybějící slova této písničky. Při poslechu písničky byli žáci velice ukáznění, všichni potichu a pozorně poslouchali. Následovala kontrola doplněných slov a společný zpěv, kdy byla písnička promítána na dataprojektoru i s textem. Žáci byli rozděleni na dívky a chlapce. Paní učitelka

dávala pokyn, ve který moment se žáci měli střídat. I u této aktivity byla použita známka jako motivační prvek.

Reflexe :

Na této škole jsem měla možnost naslechu dvou hodin hudební výchovy. Vyučovací hodinu třídy 3. B vedla paní učitelka, která před třemi roky dostudovala Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Hodiny probíhaly v jejich kmenové třídě nikoli v hudebně, proto zde nebyly žádné nástěnné obrazy, které by se týkaly hudební výchovy.

Velmi pozitivně hodnotím seznámení žáků s hodinou a následnou motivaci, která se ne vždy v hodinách vyskytuje. Dále bych chtěla vyzdvihnout doprovod paní učitelky, jak vokální, tak i instrumentální. V hodinách byly z hudebních nástrojů využívány pouze elektrické klávesy. Mezi další materiální pomůcky, které byly v hodině využity, můžeme zařadit dataprojektor, notový sešit a pracovní listy. Při druhém naslechu byly navíc využívány obrazy s hudebními nástroji. Učitelka v hodinách HV volila hromadnou i skupinovou formu. Skupinovou formu zvolila u druhého naslechu, kdy žáci pracovali jako skupina s pracovním listem týkajícím se hudebních nástrojů. Jiné formy nebyly v jejich hodinách využity.

Atmosféra ve třídě byla velice příjemná. Žáci si vzájemně pomáhali, podporovali se a respektovali pokyny zadané učitelkou. Na konci vyučovací hodiny proběhla zpětná vazba a zhodnocení žáků. Podle mého názoru mají žáci této třídy velice kladný vztah k hudební výchově. Tyto hodiny patřily mezi velmi vydařené a velice se mi líbily.

Vyhodnocení rozhovoru:

Z rozhovoru jsem se dozvěděla následující informace. Paní učitelka studovala na Univerzitě Palackého v Olomouci a na této škole vyučuje druhým rokem. Na vesnické škole měla možnost vyučovat pouze při její souvislé praxi. Rozdíl ve výuce na těchto dvou typech škol nevidí. Jako rozhodující vnímá osobnost učitele i to, jaký vztah má učitel k hudební výchově.

Ve svých hodinách využívá několik hudebních nástrojů, avšak nevyužívá žádné hudební pomůcky, protože kromě několika nástrojů nemají na škole žádné hudební pomůcky nebo jen velice ojediněle. V jejích hodinách se objevují vokální, instrumentální a poslechové činnosti. Pohybové činnosti do svých hodin nezařazuje. Paní učitelka se snaží propojovat hudební výchovu s anglickým jazykem a vkládat do tohoto předmětu hudební chvílky. Hudební výchova v její třídě i celkově na prvním stupni se vyučuje v kmenových třídách i přesto, že je na této škole k dispozici hudebna. Tato škola se účastní různých hudebních koncertů.

Rozhovor s touto mladou paní učitelkou probíhal velmi přirozeně. Paní učitelka byla velice ochotná poskytnout mi mnoho informací o této škole.

Tabulka 4. Škola Y4

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	město
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	22
Datum pozorování:	1. 12. 2016
Den v týdnu:	čtvrtek
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	4.
Pohlaví vyučujícího:	žena
Počet let praxe:	3
Odborná pedagogická způsobilost:	2. stupeň - HV
Téma hodiny:	jednohlasá, dvojhlasá skladba
Cíl hodiny:	hlasový výcvik, hlasová hygiena

Základní informace o škole

Základní a mateřská škola se nachází v okrajové části města Olomouce a její součástí jsou dvě budovy. Fakultní školu navštěvuje okolo 450 žáků, z toho na prvním stupni je 12 tříd a na druhém stupni 7 tříd. Ve škole je k dispozici několik odborných učeben, například i speciální učebna pro výuku hudební výchovy, která je velice dobře materiálně vybavena. Tudíž co se týká materiálního zázemí této školy v rámci hudební výchovy, považuji ho za velice dobré.

Pedagogové vyučují podle školního vzdělávacího programu „**Prostor pro všechny**“. Pedagogičtí pracovníci mají možnost účastnit se dalších vzdělávacích projektů. Škola se účastní několika projektů, žádný však není zaměřený na výuku hudební výchovy.

Základní informace o třídě

S touto třídou byla podle mého názoru velmi náročná spolupráce. Žáci se k sobě nechovali přátelsky, žalovali na sebe, posmívali se a netolerovali jeden druhého. V hodinách

hudební výchovy vyrušovali. Vzhledem k tomu, že paní učitelka vyučovala v této třídě pouze hudební výchovu, má to s dětmi o to těžší.

Ráda bych vyzdvihla vyučování ve speciální učebně, která slouží pro výuku hudební výchovy. Třída byla velmi dobře materiálně vybavena. K dispozici měli klavír, klávesy, Orffovy nástroje, tabuli s notovou osnovou a vizuální techniku. Z textových pomůcek se zde objevovali zpěvníky, nástěnné obrazy a další obrazový materiál týkající se hudebních nástrojů či hudebních skladatelů.

Průběh vyučovací hodiny

Před začátkem hodiny se žáci společně s paní učitelkou přesunuly na druhou budovu, kde měli k dispozici speciální třídu pro výuku hudební výchovy, která byla velmi dobře vybavena. V úvodu hodiny učitelka zapisovala známky do žákovské knížky a přesadila některé žáky. Hodinu učitelka zahájila vyvoláním několika žáků, kteří si vybrali jeden z lístečků, na kterých měli napsaná jména známých hudebních skladatelů. Žáci měli za úkol jména na lístečcích přiřadit ke správným fotografiím, které byly připevněny na magnetické tabuli. Během této aktivity učitelka zmiňovala různé zajímavosti nebo informace, které by měli žáci k těmto skladatelům znát. Další aktivita, které se věnovali byla založena na stejném principu, ale přiřazovali názvy hudebních nástrojů k jednotlivým obrázkům.

Téměř celá hlavní část hodiny byla zaměřena na zpěv písní. Žáci si rozdali sešity, kde měli text k písničkám, které zpívali. Jeden z chlapců se nechoval podle představ paní učitelky, proto byl poslán do kouta. Ostatní žáci se vůbec nechovali přátelsky a během hodiny na něj žalovali. Paní učitelka namotivovala žáky tím, že pokud budou dobře a správně zpívat, za odměnu si budou moci zahrát na Orffovy nástroje, na tuto aktivitu však nezbyl čas. Nejprve se společně rozezpívali za doprovodu klavíru a zpěvu paní učitelky. Následoval zpěv písní, za pomoci not, které měli žáci ve svém notovém sešitě. Učitelka neustále sledovala, jak žáci zpívají, co se jim daří a co naopak nedaří. Potom vybrala 2 nejlepší žáky, z toho jednoho chlapce a jednu dívku, kteří se měli pokusit o duet. Žáci se postavili před celou třídu a za doprovodu klavíru zpívali duet. Žáci se tohoto úkolu zhostili na výbornou. Odměnou jim byl hlasitý potlesk celé třídy a následná pochvala učitelky. Byli zde i další žáci, kteří si chtěli duet vyzkoušet a vždy byli doprovázeni na klavír.

Na konci vyučovací hodiny si žáci rozdali zpěvníky, postavili se ke klavíru a společně zpívali koledy. Zpěv koled byl doprovázen hrou na klavír a zpěvem paní učitelky. Vzhledem k časové tísní si zazpívali pouze jednu koledu a následně sesbírali zpěvníky. Paní učitelka

nehodnotí vyučovací hodinu ani práci žáků. V průběhu celé hodiny měla učitelka neustále problémy s jedním žákem, který hodinu velmi narušoval svým chováním.

Reflexe :

Vzhledem k tomu, že paní učitelka vyučovala hudební výchovu na první i druhém stupni, ale aprobaci na tento předmět měla pouze na stupeň druhý, tak byly její hodiny nepatrně odlišné, především přístupem k mladším dětem. Její hodiny byly podle mého názoru vedeny didakticky správně. Využívala v hodinách obrazový materiál, Orffovy nástroje a žáky doprovázela vždy na hudební nástroj. Žákům se snažila podat základní informace o hudebních skladatelích. V pozorovaných hodinách zvolila pouze hromadnou formu vyučování, která byla doplňována slovními a názorně demonstračními metodami. V obou hodinách se zaměřovala především na zpěv žáků.

Vyhodnocení rozhovoru:

Paní učitelka, u které jsem měla možnost absolvovat svůj náslech, působí na této škole již pátým rokem a její studium se uskutečnilo na Univerzitě Palackého v Olomouci. V této třídě vyučuje pouze hudební výchovu. S výukou na vesnické škole nemá učitelka žádné zkušenosti, proto nedokázala uvést žádné rozdíly, které by se mohly na těchto dvou typech škol vyskytovat. Výuka hudební výchovy se uskutečňuje ve speciální učebně, která je uzpůsobena pro hudební výchovu.

V hodinách, které vede tato paní učitelka se objevují poslechové, pohybové, vokální a instrumentální činnosti. Z hudebních nástrojů využívá převážně klávesy, kytaru, flétnu a kytaru. Mezi hudební pomůcky, které v hodinách používá řadíme Orffovy nástroje, CD přehrávač, notovou osnovu a obrazový materiál. Učitelka integruje hudební výchovu do anglického jazyka. Co se týká výchovných koncertů, tak těch se škola účastní jednou do roka, a to mimo školu.

5.2 Shrnutí rozdílů na městských školách

Celý svůj výzkum jsem započala již v listopadu roku 2016 a to právě náslechy na městských školách. Všechny školy, které jsme navštěvovala, spolupracovaly s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého.

Od městských škol jsem měla jistá očekávání. Jedním z mých očekávání bylo velmi dobré materiální zázemí škol. Předpokládala jsem, že školy jsou dobře finančně zabezpečeny a mohou si dovolit lepší pomůcky pro zkvalitnění výuky. Od městských škol jsem dále očekávala užívání modernějších pomůcek a větší využití aktivizujících metod než na školách vesnických. Dále jsem se mylně domnívala, že atmosféra městských škol bude méně rodinná a přátelská jako na vesnických školách. Naopak jak ředitelé škol, tak i samotní učitelé byli velmi milí a přátelští. Celkové klima městských škol na mě působilo velmi dobře. Neměli na rozdíl od vesnických škol žádné obavy pozvat si mne do svých hodin hudební výchovy a poskytnout mi veškeré potřebné informace. Komunikace s učiteli byla velmi dobrá a rychlá. Po ukončení mých náslechů mi dokonce nabídli pomoc v rámci mé diplomové práce či při mém studiu.

Učitelé zaujímali velmi dobrý postoj k hudební výchově. Jejich pozitivní přístup měl velmi dobrý vliv i na samotné děti, které měly dobrý vztah ke zpěvu, hře na hudební nástroj, a tudíž celkově k hodinám hudební výchovy. Podle mého názoru je velmi důležité, aby šel učitel žákům příkladem. A to se právě na těchto školách povedlo. Učitelé vedli své hodiny s nadšením, podporovali žáky v jejich výkonech a tím upevňovali jejich pozitivní postoj. Na jedné z městských škol vyučovala hudební výchovu paní učitelka z druhého stupně. Je pravdou, že k žákům přistupovala nepatrně jinak než jiní učitelé, kteří vyučují na prvním stupni, ale i přesto měli žáci velmi dobrý vztah k HV.

Učitelé na městských školách užívali kromě metod slovních, názorně-demonstračních, praktických i aktivizujících metody. Aktivizující metody byly učiteli využívány velmi často. Podle mého názoru jsou tyto metody vhodné pro zpestření hodin. Nenásilnou formou se žáci učí například rytmus, délky not a podobně. Mezi nejčastější vyučovací formy využívané učiteli můžeme zařadit hromadné a skupinové vyučování. Výuka na dvou městských školách byla uskutečněna přímo ve speciálních učebnách určených pro hudební výchovu. Tyto učebny byly velmi dobře materiálně vybaveny, a to od nástěnných obrazů až po moderní hudební nástroje. Málokde se však objevily rytmické kostky nebo intonační schody. Učitelé na městských školách měli k dispozici spoustu materiálních pomůcek. Většina z nich využívala k doprovodu žáků klavír či kytaru. Při práci s písní byla využívána interaktivní

tabule, dataprojektor, počítač, CD přehrávač. Žáci využívali Orffovy nástroje, zvonkohru, vlastnoručně vyrobené nástroje, dále pak notové sešity, obrazový materiál a zpěvníky. Ve speciálních učebnách měli množství obrazového materiálu, spoustu hudebních nástrojů, dokonce i modernějších, například Boomwhakers.

Převážná většina učitelů městských škol nevidí rozdíly ve výuce hudební výchovy na školách vesnických. Avšak někteří tvrdí, že můžeme vidět rozdíly, ale to pouze v osobnostech učitele. Zda má rád hudební výchovu a snaží se tuto touhu vzbudit i v jeho žácích nebo naopak hudbu nemá rád, proto hudební výchovu nevyučuje s nadšením a od toho se potom odvíjí i jeho hodiny hudební výchovy.

Každá mnou navštívená škola se účastní výchovných koncertů mimo školu. Většina z těchto škol navštěvuje koncerty Moravské filharmonie. Pro městské školy tato návštěva není natolik časově ani finančně náročná, proto se školy mohou těchto koncertů účastnit. Podle mého názoru je to pro žáky velmi přínosné. Ne každý žák má možnost zavítat s rodiči na nějaký výchovný koncert, proto by se měla škola snažit zajistit, aby měl žák možnost poznat, jak to na takových koncertech funguje.

Pokud mají učitelé možnost dovzdělávat se v rámci různých kurzů, tak těchto možností využívají. Avšak na některých školách nabídky v rámci hudební výchovy nemají. Některé městské školy dokonce pořádají vlastní hudební projekty ve formě různých pěveckých soutěží v rámci prvních i druhých stupňů. Podle mého názoru je to pro žáky velmi atraktivní a je velmi dobře, že škola žáky podporuje i tímto způsobem.

Díky tomu, že jsem se ve svém výzkumu snažila získat co nejvíce informací o těchto školách, měla jsem možnost zavítat i na webové stránky škol. U některých škol jsem byla velmi překvapená. Školy, u kterých jsem čekala velmi přehledné a na informace bohaté stránky, měly stránky velmi nepřehledné a některé informace neměli na stránkách uvedené. Naopak některé městské školy mě překvapily v dobrém slova smyslu. Na stránkách byly všechny potřebné informace, stránky byly přehledné a doplněné o různé zajímavosti, především pro rodiče.

5.3 Výzkumné šetření v rámci vesnických škol

V následujícím textu je reflektován průběh výzkumného šetření na jednotlivých vesnických školách.

Tabulka 5. Škola X 1

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	Vesnice
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	20
Datum pozorování:	25. 11. 2016
Den v týdnu:	Pátek
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	5.
Pohlaví vyučujícího:	Žena
Počet let praxe:	20
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	bez tématu
Cíl hodiny:	bez cíle

Charakteristika školy

Základní a mateřská škola X1 je úplnou vesnickou základní školou, do které v současné době dochází 280 žáků. Tuto školu navštěvují i integrovaní žáci, kteří se vzdělávají podle individuálních učebních plánů. Budova školy sídlí v centru obce a pojímá 15 tříd, z toho některé jsou upraveny jako odborné učebny. Tyto učebny jsou zaměřeny na výuku chemie, fyziky a přírodopisu. Avšak speciální učebnu pro výuku hudební výchovy zde nemají. V budově školy se také nachází učitelská i žákovská knihovna. Součástí školy jsou i dvě mateřské školy, školní družina a školní jídelna. Školní družina, která se zaměřuje především na oblast výchov, není součástí budovy školy, ale nachází se v pronajatých prostorách

nedaleko školy. Na škole působí 20 pedagogických pracovníků, z toho je 16 učitelů, 2 vychovatelky a 2 asistentky pedagoga.

Pedagogičtí pracovníci, kteří působí na této škole, se vzdělávají v rámci DVPP. Škola se také účastní projektu Comenius, do kterého se zapojují především žáci prvního stupně. Nezapojuje se však do žádného projektu v rámci hudební výchovy. Tato škola klade důraz na výuku cizích jazyků. Snaží se projit život školy s životem obce, spolupracuje s mnoha místními organizacemi a vede žáky ke zdravému životnímu stylu. Webové stránky této školy jsou značně nepřehledné a obsahují zastaralé neaktuální informace.

Charakteristika pozorované třídy

Třidu 3. B navštěvovalo 20 žáků, z toho pouze jeden žák vyžadoval pomoc asistenta pedagoga. Jednalo se o chlapce s Aspergerovým syndromem. Atmosféra ve třídě na mě nepůsobila dobrým dojmem. Žáci byli podle mého názoru velice neukáznění, neustále si povídali a nerespektovali paní učitelku, což mohlo být způsobeno i tím, že hodina hudební výchovy bývá vyučována v pátek pátou vyučovací hodinu.

Pokud se jedná o vybavenost třídy, tak i ta mě velice zklamala. Stěny třídy zdobilo jen pár výtvarných prací vytvořených dětmi. Vzhledem k tomu, že se nejednalo o hudebnu, nebyly zde žádné nástěnné obrazy týkající se hudební výchovy. Jestliže se zaměříme na učební pomůcky pro hudební výchovu, můžeme ve třídě nalézt keyboard, bubínky, dřívka a jeden hudební nástroj vyrobený dětmi. Co bych však ráda vyzdvihla je interaktivní tabule, která byla součástí této třídy. I z řad žáků byly velké ohlasy na práci s touto pomůckou, kterou paní učitelka využívala v kombinaci s počítačem v hodinách hudební výchovy.

Průběh vyučovací hodiny:

V úvodní části vyučovací hodiny žáci vytleskávali a vydupávali melodii, kterou nejprve paní učitelka předvedla, a žáci to po ní následně zopakovali. Jakmile žáci věděli, co se od nich žádá, chodili postupně před tabuli a předváděli svým spolužákům rytmus pomocí hry na tělo a celá třída po nich opakovala. Vzhledem k tomu, že hodina hudební výchovy probíhala v pátek poslední vyučovací hodinu, bylo vidět, že žáci už se nedokázali soustředit a ovládat své emoce a pocity. Byli velmi roztěkaní, neposední a pro paní učitelku bylo velice těžké, udržet si kázeň.

V hlavní části hodiny přišly na řadu hudební nástroje (plechovky od coca - coly), které si děti vyrobily v pracovních činnostech. Paní učitelka předvedla žákům rytmus, který měli napodobit pomocí tohoto hudebního nástroje. Podle mého názoru paní učitelka zvolila velmi

vhodnou formu pro procvičení rytmu. Žáky tato aktivita velice zaujala a všem se podařilo rytmus správně napodobit.

Následoval zpěv písní, které paní učitelka pouštěla na notebooku. Před samotným zpíváním písní paní učitelka neprovedla žádné rozezpívávání. Do zpívání se zapojila téměř celá třída. Při zpívání písniček žáci začali spontánně tleskat, aniž by jim paní učitelka dala pokyn.

Další aktivita se opět týkala práce s vyrobenými hudebními nástroji. U této aktivity si žáci sami zvolili, zda budou sedět nebo stát. Paní učitelka žáky neupozorňovala na správný sed při zpěvu. Úkolem žáků bylo zazpívat písničku za doprovodu svého nástroje. Při této aktivitě zpívala celá třída i paní učitelka žáky doprovázela zpěvem. Myslím si, že nebylo jasné řečeno či ukázáno, jak mají žáci písničku doprovázet, proto se tento doprovod velmi nevyvedl.

Ke konci vyučovací hodiny se děti učily novou písničku (koledu - Pásli ovce valaši). K tabuli byla vyvolána dvě děvčata, která hrála na flétnu koledu a úkolem spolužáků bylo poznat, o jakou písničku se jedná. V tuto chvíli bylo ve třídě naprosté ticho. Potom, co děvčata zahrála koledu, paní učitelka rozdala papíry s vytištěnou koledou. Úkolem žáků bylo nalepit si ji do sešitu. Žáci si nacvičili jednoduchou píseň opakováním částí koledy po paní učitelce. Koledu si potom všichni společně zazpívali. Paní učitelka žáky ve zpívání doprovázela a capella.

Na závěr vyučovací hodiny si žáci mohli namalovat vánoční obrázek, který se měl týkat koledy, kterou se právě naučili. Na konci vyučovací hodiny chyběla zpětná vazba učitelky (zhodnocení hodiny a práce žáků).

Reflexe :

Hodinu hudební výchovy, kterou jsem měla možnost shlédnout na této vesnické škole, vedla paní učitelka s dlouholetou praxí. V úvodu hodiny nebyli žáci seznámeni s průběhem celé vyučovací hodiny a neproběhla žádná motivace. Paní učitelka volila převážně slovní i názorně demostrační metody. Názorně demostrační metody používala například při předvádění rytmu pomocí vytleskávání. V této hodině jsem zaznamenala pouze hromadnou formu vyučování. Mezi učební pomůcky, které byly učitelkou využívány, můžeme zařadit například originální předměty (žakovské výrobky), zobrazení a znázornění předmětů a skutečností (zvukové záznamy) a textové pomůcky (pracovní materiály). V této hodině byly využity i technické výukové prostředky (auditivní technika).

Paní učitelka nedoprovázela žáky na žádný hudební nástroj, používala pouze vlastoručně vyrobený nástroj pro procvičení rytmu. Ve třídě byly k dispozici pouze elektrické klávesy a Orffovy nástroje. Při většině písniček nebyli žáci doprovázeni zpěvem učitelky. Podle mého názoru by učitel měl zpívat s žáky, aby je tímto více motivoval a byl jim příkladem.

Vyhodnocení rozhovoru:

Z rozhovoru s paní učitelkou jsem se dozvěděla, že na této škole působí 15 let. Nejprve působila na městské škole jako vychovatelka. Při práci si dodělala specializaci na 1. stupeň a začala učit na této škole vesnického typu.

Rozdíl ve výuce na městském a vesnickém typu škol vnímá v materiálním vybavení. Podle paní učitelky mají na městských školách více prostoru, proto si mohou dovolit speciální učebnu pro hudební výchovu. Na rozdíl od této školy mají i větší vybavení co se týká hudebních nástrojů. Na této škole mají pouze nefunkční kytaru a jeden klavír. Dále pak jejich materiální vybavení tvoří Orffovy nástroje, elektrické klávesy a rytmické kostky, které nejsou téměř využívány. Do hodin hudební výchovy zařazuje paní učitelka vokální, instrumentální a pohybové činnosti. Hudební chvíle zařazují i mimo hodiny hudební výchovy, například do prvouky či čtení. Žáci této školy se neúčastní žádných výchovných koncertů mimo školu. Avšak jednou za čas školu navštíví hudební skupina Margo.

Tabulka 6. Škola X2

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	Vesnice
Ročník:	3.
Počet přítomných žáků:	23
Datum pozorování:	13.1.2017
Den v týdnu:	Pátek
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	5.
Pohlaví vyučujícího:	Žena
Počet let praxe:	2,5
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	rytmus
Cíl hodiny:	naučit se délky not a rytmus

Základní informace o škole

Základní a mateřská škola je úplnou vesnickou školou s devíti postupnými ročníky. Škola se nachází v okrajové části poměrně velké vesnice a navštěvuje ji celkem 358 žáků, z toho na první stupeň dochází 184 žáků.

Na této škole se všechny ročníky vzdělávají podle ŠVP, který nese název „**Škola všestranného rozvoje.**” Na škole se realizují různé projektové dny například projektový den Halloween, Velikonoce, ale nejen to. V rámci hudební výchovy je zde realizován projektový den “Škole hledá talent”. Žáci v této soutěži mohou předvést nejen své pěvecké dovednosti, ale i dovednosti ve hře na hudební nástroj. Účastníky tohoto projektu jsou žáci prvního i druhého stupně. Dále se škola zapojuje i do různých evropských projektů (EU Peníze školám).

Škola se podílí na spolupráci s mnoha organizacemi, a to například s policií ČR, Muzeem umění v Olomouci a v rámci hudební výchovy s ZUŠ Žerotín. Učitelé mají povinnost účastnit se dalšího vzdělávání, kterým si prohlubují a upevňují dosavadní znalosti. Dalšího vzdělávání se účastní jednou až dvakrát ročně. Podle mého názoru jsou webové

stránky dobře zpracované, ale pro mě lehce nepřehledné. Vyhledávání některých informací pro mě bylo náročné.

Základní informace o třídě

Hodina hudební výchovy se uskutečnila v kmenové třídě. V této třídě měla paní učitelka k dispozici z hudebních nástrojů pouze kytaru. Klávesy ani klavír ve třídě nebyly. Orffovy nástroje na škole jsou, ale paní učitelka je zatím nevyužila. Ve třídě nebylo žádné hudební vybavení. Na stěnách nebyly žádné nástěnné obrazy, které by se týkaly hudební výchovy. Třidu tvořilo 23 žáků, z toho pouze 8 dívek a 15 chlapců. V této třídě nebyl žádný žák, který by vyžadoval pomoc asistenta.

Průběh vyučovací hodiny

V této hodině zahájila paní učitelka hodinu písničkou Hlava, ramena, kolena, palce. Po dozpívání následovala obměna této písničky v angličtině. Učitelka upozornila žáky na jiný rytmus a melodii v anglické verzi písničky. Učitelka při zpěvu žáky doprovázela zpěvem. Pro další aktivitu zvolila paní učitelka písničku, kterou doprovázela na kytaru. Úkolem žáků bylo tleskat do rytmu. Paní učitelka nemusela vysvětlovat, na které doby žáci tleskají, protože písnička byla dětem již známá. U další písničky bylo úkolem žáků zpívat velmi silně nebo naopak velmi slabě podle pokynů paní učitelky, která je opět doprovázela hrou na kytaru. Při zpěvu poslední písničky v této části hodiny zpívali píseň jako dvojhlas. Jeden hlas zpívá celá třída, druhý hlas zpívá paní učitelka.

Hlavní část hodiny se zaměřovala na vytleskávání rytmu pomocí hry na tělo. Paní učitelka ukazovala a celá třída po ní následně zopakovala. Tato aktivita se následně stávala pro žáky těžší, protože pouze nevystleskávali, ale k vytleskávání přidávali pleskání. V další části hodiny se pozornost soustřeďovala na délky not, nápomocné byly rytmické slabiky. Nejprve se učitelka žáků zeptala, na kolik dob jsou jednotlivé noty. Žáci odpovídali na otázky paní učitelky správně. Neměla však k dispozici rytmické kostky. Všechno bylo ukazováno pouze na tabuli. Nejdříve paní učitelka předvedla žákům, jak s rytmickými slabikami pracovat a následně je si všichni společně procvičili. Následovalo překreslení not nikoli do notových sešitů, ale do sešitu bez notové osnovy, což bylo podle mého názoru pro žáky nepřehledné a náročné. Potom, co si žáci zapsali noty do svých sešitů, přišlo na řadu procvičování rytmických slabik. Paní učitelka vyvolávala žáky, kteří se hlásili a ti měli za úkol odříkávat pomocí slabik noty, které byly napsány na tabuli.

V druhé polovině hlavní části si žáci položili hlavu na lavici a měli za úkol během jedné minuty poslouchat, jaké zvuky slyší a co nejlépe si zapamatovat jejich pořadí. Paní učitelka se ptala na různé doplňující otázky. „*Kolik aut projelo kolem školy? Jaký další zvuk si zaznamenal?*“ Další aktivita byla opět zaměřená na poslech. Žáci si položili hlavu na lavici, zavřeli oči a poslouchali zvuky, které záměrně vydávala paní učitelka. Museli si zapamatovat i pořadí v jakém zvuky slyšeli. Aktivitu si mohli vyzkoušet i samotní žáci.

Na závěr hodiny měla paní učitelka připravenou novou písničku. Rozdala písničky do lavice a žáci se ji nalepili do svých sešitů. Před samotným zpěvem paní učitelka zjistila, kdo písničku zná a kdo ne, zeptala se, v jaké pohádce mohli písničku Široký, hluboký slyšet. Nejprve si ji zazpívali a kdo ji znal mohl se přidat. Písničku se učili po částech. Paní učitelka zazpívala první sloku a potom ji zpívali všichni společně. Takto se naučili celou písničku. Na konci hodiny proběhlo krátké zhodnocení práce žáků.

Reflexe :

Podle mého názoru měla paní učitelka velmi pěkně připravenou hodinu HV. Snažila se o co nejlepší návaznost jednotlivých aktivit. Také chtěla, aby byl její výklad pro žáky zajímavý a co nejvíce srozumitelný. Pokusila se o propojení hudební výchovy s anglickým jazykem, což je podle mého názoru velice dobře. Žáci byli v hodině ukázněni, poslouchali pokyny paní učitelky a respektovali ji.

Učitelka zvolila při této hodině hromadnou formu vyučování, jak tomu bylo téměř ve všech pozorovaných hodinách na jiných školách. Vzhledem k horšímu materiálnímu vybavení třídy byla využita pouze kytara, na kterou paní učitelka hrála, ale žáci nepracovali s žádnou hudební pomůckou ani nástrojem. Mezi metody, které paní učitelka zvolila, můžeme zařadit metody slovní, názorně demonstrační i aktivizační. Využití aktivizační metody mě potěšilo, protože tyto metody učitelé do svých hodin často nezařazují. Jediný nedostatek, který jsem vnímala, byl, že při vysvětlování a procvičování rytmických slabik paní učitelka nevyužila rytmické kostky, které mají ve škole k dispozici.

Vyhodnocení rozhovoru:

Paní učitelka školy studovala na Univerzitě Palackého v Olomouci. Její praxe není příliš dlouhá. Na této škole učí teprve 2,5 roku, a to je i její celá dosavadní praxe. Neměla zatím možnost učit v městské škole, a proto rozdílů nevnímá.

Podle jejího názoru se vše odvíjí pouze od učitele. Vzhledem k jejímu krátkému působení a z důvodu častého odpadání vyučovací hodiny neměla zatím možnost využít jiné

hudební nástroje než kytaru. Mezi další materiální pomůcky, které jsou paní učitelkou využívány můžeme zařadit CD přehrávač a učebnice. Učitelka vyučuje hudební výchovu ve své kmenové třídě, ale na škole má možnost využívat hudebnu. V jejích hodinách se nevyskytují žádné pohybové činnosti, avšak do svých hodin zařazuje zpěv, poslech, aktivizující metody a prvky muzikoterapie. Poslední z mých otázek byla, zda škola navštěvuje hudební koncerty. Dozvěděla jsem se, že školu navštěvují jednou ročně Abraka muzika, ale koncertů mimo školu se neúčastní. Při poskytování rozhovoru byla paní učitelka velmi milá a snažila se mi poskytnout co nejvíce potřebných informací.

Tabulka 7. Škola X3

Typ školy:	plně organizovaná
Typ komunity:	vesnice
Ročník:	2.
Počet přítomných žáků:	17
Datum pozorování:	11. 1. 2017
Den v týdnu:	pátek
<u>Pořadí</u> vyučovací hodiny ve dni:	4.
Pohlaví vyučujícího:	žena
Počet let praxe:	24
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	písnička
Cíl hodiny:	nácvik nové písně, rytmičné nástroje

Základní informace o škole

Škola X3 se nachází v centru obce, její kapacita je 300 žáků a řadíme ji mezi školy úplné. V areálu školy se nachází tři velikostně podobné budovy. Součástí budovy prvního stupně je tělocvična a nově zrekonstruovaná jídelna. Nachází se zde 10 kmenových tříd, žákovská knihovna, učebna s interaktivní tabulí a počítačová učebna. Budova druhého stupně má k dispozici 11 učeben, z nichž některé jsou odborné. Mezi těmito učebnami je například i učebna pro výuku hudební výchovy. Dále je zde umístěno Školní poradenské pracoviště a učitelské kabinety. Poslední budova je určena pro školní družinu, jejíž kapacita je 75 žáků. Při škole se také nachází školní zahrada, která v příznivém počasí slouží k relaxaci žáků.

Na škole vyučují podle ŠVP „**Učíme se žít spolu.**“ V průběhu školního roku se v rámci školy pořádají koncerty žakovských pěveckých sborů. Škola navázala velmi dobrou spolupráci s PPP, SPC nebo také se Základní uměleckou školou. Pedagogičtí pracovníci mají možnost účastnit se vzdělávacích projektů podle vlastního výběru. Paní učitelka, u které jsem vedla své následky se účastnila asi třech hudebních seminářů.

Základní informace o třídě

Tento náslech probíhal jako jediný ve druhém ročníku základní školy. Třidu 2. B tvořilo 17 žáků, z toho 10 dívek a 7 chlapců. Podle mého názoru je to ideální počet žáků ve třídě. Náslech této hodiny probíhal v kmenové třídě nikoli v hudebně, kterou měli k dispozici na druhém stupni. Třída na mě působila pozitivní a přátelskou atmosférou. Byla vyzdobena pracemi žáků. Po stěnách a na oknech bylo spoustu žakovských obrázků. Vzhledem k tomu, že hodiny HV probíhaly v kmenové třídě, nebyly k dispozici žádné nástěnné obrazy týkající se hudební výchovy, avšak obrazový materiál je v této třídě využívám. Z hudebních nástrojů měli ve své třídě k dispozici elektrické klávesy a Orffovy nástroje a vlastnoručně vyrobené nástroje. Z dalších materiálních pomůcek jsou učitelkou využívány rytmické kostky a obrazový materiál.

Průběh vyučovací hodiny

Paní učitelka zahájila hodinu krátkým povídáním o zimě. Co mohou žáci v zimě vidět v lese za lesní zvěř, jak se máme v zimě oblékat a jaké je v zimě počasí. Tímto se snažila navodit atmosféru na zpívání zimních písniček. Na začátku hodiny proběhlo procvičení rytmus pomocí hry na tělo. Nejprve si vytleskávání procvičili společně s paní učitelkou. Ta žákům vytleskávala jednoduchý rytmus a žáci po ní opakovali. Jakmile si žáci rytmus procvičili, mohli se pustit do zpívání písniček, které byly doprovázené hrou na tělo. U první písničky učitelka žákům předvedla, na kterou dobu budou žáci tleskat a potom si to všichni společně vyzkoušeli. Žáci zpívali a doprovázeli písničku hrou na tělo, zatímco je paní učitelka doprovázela hrou na kytaru. Další písnička byla opět zaměřena na vytleskávání rytmu. U této písničky paní učitelka žákům nic nevysvětlovala, protože žáci písničku zpívají často a ví, na kterou dobu mají tleskat.

V hlavní části hodiny se žáci přesunuli na koberec a utvořili kruh. Celá tato hodina byla zaměřená především na rytmus, proto i v další fázi vyučovací hodiny se zaměřovali na vytleskávání rytmu. Učitelka předvedla žákům, jak tleskat na určité doby, následně si všichni společně vytleskávání zkusili. Učitelka si vybrala tři žáky, kterým rozdala hudební nástroje. K dispozici měli žáci bubínek, triangel a dřívka. Postupně s každým vyzkoušela, na kterou dobu hrají na tento nástroj. Takto si každý žák vyzkoušel svůj nástroj. Následoval zpěv paní učitelky a dětí, který doprovázeli tři žáci na jejich hudební nástroj. Po dozpívání se žáci vyměnili a hráli další žáci. Tato aktivita patřila mezi vydařené. Žáci přesně věděli, co mají dělat a na kterou dobu mají hrát. Po ukončení této aktivity žáci schovali hudební nástroje a přesunuli se zpět na koberec. Paní učitelka rozdala žákům papír s písničkou.

Písničku dětem nejdříve zazpívala bez doprovodu na hudební nástroj. Úkolem žáků bylo uhádnout, jak se taková písnička čte a zpívá. Nikdo z dětí na to nepřišel, proto musela princip čtení vysvětlit. Písničku si nejdříve přečetli a potom i několikrát zazpívali.

V závěrečné části vyučovací hodiny se všichni přesunuli do svých lavic. Paní učitelka si chtěla ověřit, zda se žáci novou písničku naučili, proto zpěv písničky nechala pouze na žácích a doprovázela je pouze instrumentálně. Žákům se písnička povedla zazpívat a mohli se tedy přesunout k poslední aktivitě. Úkolem žáků této aktivitě bylo poznat písničku, která je vytleskávána paní učitelkou. Následně si mohli vytleskávání vyzkoušet i žáci. Vybraný žák si stoupl před tabuli, vytleskal písničku a žáci hádali, o jakou píseň se jedná. Aby tato aktivita nebyla pro děti příliš náročná, učitelka řekla, že žáci vytleskávají pouze písničky, které tuto hodinu zpívali. Konec hodiny byl ukončen písničkou, kterou žáci zpívali při odevzdávání papírů s písničkou.

Reflexe :

Náslech hodiny hudební výchovy byl realizován ve druhé třídě. Paní učitelka s dlouholetou praxí měla hodinu velmi pěkně připravenou hodinu. Všechny části hodiny do sebe výborně zapadaly. Působila velmi přirozeně a profesionálně. Bylo vidět, že hudební výchovu učí velmi dlouho. Žáci ji respektovali jako autoritu a výborně spolupracovali. Učitelka dokázala vše skvěle vysvětlit a žáci vždy věděli, co je jejich úkolem.

V této hodině volila především slovní, názorně demonstrační, praktické i aktivizační metody. Celou hodinu věnovala především zpěvu, rytmu a hře na hudební nástroj, proto zvolila hromadnou formu vyučování. Využívala Orffovy nástroje a elektrické klávesy. Třídě na vyučování hudební výchovy mají k dispozici na druhém stupni, proto tuto učebnu pedagogové na 1. stupni nevyužívají.

Vyhodnocení rozhovoru:

Paní učitelka působí na této škole již mnoho let a má řadu zkušeností v rámci hudební výchovy. Ve svých hodinách využívá klavír, klávesy nebo flétnu. Dále pak do hodiny zařazuje práci s rytmickými kostkami, Orffovými nástroji a s obrazovým materiálem. Hodinu hudební výchovy vyučuje ve své kmenové třídě, protože učebnu hudební výchovy mají k dispozici pouze na druhém stupni této základní školy. Mezi činnostmi, které se objevují v jejích hodinách, můžeme zařadit zpěv, melodizaci říkadel, hru na rytmické nástroje, poslechové činnosti, pohybové činnosti a v neposlední řadě hudební hry. Hudební koncerty se konají ve škole nebo v sále kina, koncertů mimo školu se neúčastní.

Tabulka 8. Škola X4

Typ školy:	málotřídní
Typ komunity:	Vesnice
Ročník:	3., 4.
Počet přítomných žáků:	11
Datum pozorování:	16. 1. 2017
Den v týdnu:	Pondělí
Pořadí vyučovací hodiny ve dni:	1.
Pohlaví vyučujícího:	Muž
Počet let praxe:	26
Odborná pedagogická způsobilost:	1. stupeň
Téma hodiny:	Písnička
Cíl hodiny:	nácvik nové písně

Základní informace o škole

Základní a mateřská škola X4 je vesnickou málotřídní školou, kterou navštěvuje 29 žáků a nachází se ve středu obce. Jedná se o dvoutřídní školu. V první třídě jsou spojeni žáci prvního a druhého ročníku, ve druhé třídě pak žáci třetího a čtvrtého ročníku. Součástí školy je mateřská škola, školní družina a jídelna. V budově školy se nachází jídelna - výdejna, ředitelna, učebna výtvarné výchovy a dvě kmenové třídy. Mateřská škola, školní družina se nachází na odděleném pracovišti nedaleko školy.

Materiální vybavení školy je zajišťováno přes obec nebo z různých projektů, které jsou financovány z EU. Pedagogičtí pracovníci se účastní dalšího vzdělávání, a to například v rámci českého jazyka, matematiky, výtvarné výchovy nebo i hudební výchovy. Tato škola na mě působila velice přátelskou a rodinou atmosférou, jak už to na málotřídních školách bývá. Mají dobré materiální vybavení v jednotlivých třídách. Co se týká materiálního zabezpečení školy v rámci hudební výchovy, tak to bych hodnotila jako velmi dobré. V kmenové třídě, kde se zároveň vyučují hodiny hudební výchovy, mají k dispozici CD přehrávač, počítač, každé dítě má v lavice bubínek či dřívka, dále pak interaktivní tabuli,

kteřou učitel velmi často při hodinách hudební výchovy využívá. Vzhledem k tomu, že učitel hraje na několik hudebních nástrojů, mají ke třídě k dispozici klávesy, harmoniku, kytaru i flétnu.

Ve volném čase mají děti možnost účastnit se kroužku hry na flétnu. Mají i další kroužky, které jsou zaměřené na práci s počítačem, na sportovní hry či na cizí jazyk. Webové stránky školy jsou přehledné, jsou zde všechny potřebné informace pro rodiče. Stránky jsou doplněny o virtuální procházky školou, což hodnotím jako velmi kladné.

Základní informace o třídě

Vzhledem k tomu, že náslech hodiny HV probíhal v malotřídní škole byla, třída tvořena dvěma ročníky. To však nečinilo v mém výzkumu žádný problém, protože výuka HV se na této škole učila stejným způsobem jako na plně organizovaných školách a žáci obou ročníků pracovali společně. Mé pozorování probíhalo ve třídě, kde byl spojen třetí a čtvrtý ročník. Do této třídy dochází 11 žáků z toho je zde 7 chlapců a 4 dívky.

Atmosféra v této třídě i v celé škole na mě působila přátelsky a rodinně. Žáci byli ohleduplní, pomáhali si a byli velice samostatní. Třída, ve které se mé pozorování uskutečnilo, byla podle mého názoru výborně materiálně vybavena. Bylo zde k dispozici mnoho materiálních pomůcek, jak jsem již zmínila výše. Třída byla barevně vymalována, stěny byly kromě výtvarných prací žáků doplněny o nástěnné obrazy týkající se HV.

Průběh vyučovací hodiny

Protože, že se výuka HV na této škole vyučuje v pondělí první vyučovací hodinu, učitel zahájil hodinu písničkou Sofia od známého interpreta Alvara Solera, při které žáci spontánně tancovali. Podle mého názoru výborně zvolená aktivita na úvod vyučovací hodiny. Na samotných žácích bylo vidět, že se cítí spokojeně a velmi uvolněně. Po této pohybové činnosti vzal učitel do rukou harmoniku a doprovázel žáky při zpěvu již naučené písničky. Zpívání písniček předcházelo krátké dechové cvičení, u kterého učitel použil jako motivaci krátký příběh. Po tomto dechovém cvičení se rozezpívali písničkou, při které je učitel doprovázel na harmoniku a upozorňoval žáky na správný postoj a otevírání úst.

V hlavní části byly aktivity směřované k procvičení rytmu, a to pomocí nástrojů i rytmických kostek, s nimiž jsou žáci zvyklí pracovat velmi často. U další aktivity vyzval učitel všechna děvčata k tabuli, jejich úkolem bylo zpívat písničku, kterou učitel doprovázel na hudební nástroj. Následně přišli na řadu chlapci, kteří doprovázeli písničku hrou na tělo, a učitel je doprovázel hrou na nástroj. Další úkol žáků byl, vzít si svůj notový sešit a pomocí

rytmických slabik zapsat část písničky. I při tomto úkolu se učitel snažil žáky motivovat, a to formou dobré známky. Žáci se úkolu velmi dobře zhostili. Následovala společná kontrola ve formě vytleskávání, aby si všichni žáci ujasnili, jak se měl tento úkol provést.

Ke konci vyučovací hodiny učitel rozdál žákům text s novou písničkou. Žákům písničku nejprve sám zazpíval za doprovodu hudebního nástroje a posléze se učili společně celou písničku po jednotlivých slokách. V písničce byly zmiňovány některé hudební nástroje, proto učitel nácvik písničky doplnil o názornou ukázkou na interaktivní tabuli. Dokonce měl i speciální program Interaktivní hudební výchova, kde byly k dispozici ukázky hudebních nástrojů, které byly doplněny o videa, ve kterých žáci měli možnost shlédnout hru na tento hudební nástroj. Na závěr hodiny si všichni společně zazpívali nově naučenou písničku. Učitel zhodnotil, jaké aktivity se žákům v hodině povedly a naopak, na kterých věcech musí žáci zapracovat.

Reflexe :

Pozorování na této škole bych zařadila mezi jedno z nejlepších. Ráda bych vyzdvihla učitelův kladný postoj k hudební výchově i to, že ovládá hru na několik hudebních nástrojů a tím dokáže své hodiny zpestřit i obohatit. Hodina probíhala v kmenové třídě, ale i přesto zde bylo mnoho pomůcek, které učitel používal. Jednou z pomůcek, kterou učitel považuje za velmi užitečnou je interaktivní tabule, se kterou podle jeho slov, pracuje velice často.

Učební pomůcky tedy využíval v plné míře a to v rámci hromadné a individuální formy vyučování. Metody slovní, názorně demonstrační i praktické (tanečky) byly volbou pro pozorovanou hodinu. Učitel měl celou hodinu do detailu promyšlenou, možná i proto nenastala žádná nežádoucí situace. Žáci byli ukáznění, pracovití a dbali pokynů pedagoga. Takto si představuji plnohodnotnou vyučovací hodinu hudební výchovy.

Vyhodnocení rozhovoru:

Učitel mé pozorované hodiny je zároveň i ředitel celé školy. Na této škole působí již dvacátým šestým rokem. I přesto, že neučil na městské škole, myslí si, že rozdíly by se mohly projevit v materiálním vybavení školy, ale podle jeho názoru jde především o samotný přístup učitele hudební výchovy. V hodinách využívá mnoho učebních pomůcek, mezi kterými jsou například bubínky, rytmické kostky nebo zvonkohra. Své hodiny obohacuje hrou na klávesy, kytaru, flétnu, trubku a harmoniku. Pokud by škola vlastnila lesní roh, tak i na ten je schopen žáky doprovázet. Hodiny dokáže zpestřit různými aktivizujícími metodami a hudební výchovu zařazuje i do jiných předmětů. Vzhledem k časové a finanční náročnosti se neúčastní

žádných výchovných koncertů mimo školu. Koncerty však probíhají přímo ve škole, a to ve spolupráci s opavským pedagogem.

5.4 Shrnutí rozdílů na vesnických základních školách

Začátkem prosince roku 2016 jsme měla možnost navštívit čtyři vesnické školy v Olomouckém kraji. Z toho byly tři školy plně organizované a jedna škola málotřídní. Na málotřídní škole, kde jsem pozorování prováděla, jsem se nejprve informovala, jak hodiny hudební výchovy probíhají. Vzhledem k tomu, že výuka HV probíhá na této malotřídní škole stejně jako na plně organizovaných školách, nic mi nebránilo provést zde mé pozorování. Za tuto zkušenost jsem velmi ráda, protože již dříve mě lákalo nahlédnout do vyučování na tomto typu školy.

Než jsem celý svůj výzkum zahájila, měla jsem od vesnických škol určitá očekávání. Za dobu mé pedagogické praxe jsem měla možnost vypožarovat několik rozdílů, které se týkaly výuky a celkového vedení vesnických a městských škol. Jednalo se například o rozdíly v materiálním vybavení školy a zastaralých metodách.

Za dobu mého výzkumného šetření jsem měla možnost navštívit několik vesnických škol, z nichž ani jedna nespolupracuje s pedagogickou fakultou. Každá z těchto škol mi byla nápomocná, ale ne vždy, to mělo hladký průběh. Obzvláště právě na vesnických školách měli nejspíše velké obavy z nějaké “kontroly”, kterou bych zde mohla provádět. I po následném ujištění, že se jedná pouze o naslechovou hodinu byli učitelé neklidní. Celkové klima škol na mě působilo příjemně a klidně, avšak někdy bylo cítit, že školy mají velké obavy z toho, zda vedou hodiny hudební výchovy didakticky správně.

Celkový postoj učitelů k vyučovacímu předmětu hudební výchovy na vesnických školách byl velice pozitivní, a to především na malotřídní škole, kde byl pan učitel přímo zapálen do tohoto předmětu. Vynikal hrou na několik hudebních nástrojů, užíval vhodné vyučovací metody a materiální didaktické prostředky, působil velmi přirozeně a snažil se i u žáků vzbudit pozitivní vztah k hudbě. Naopak na jedné z těchto škol jsem měla pocit, že paní učitelka má neutrální postoj. V hodinách nevyužívala téměř žádné hudební nástroje, žáky nedoprovázela zpěvem a celkově byli její hodiny poněkud chaotické. Učitelka se nesnažila vzbuzovat v žácích touhu po zpěvu či hře na hudební nástroj.

Nyní bych se ráda zaměřila na vyučovací metody, organizační formy výuky a materiální didaktické prostředky, které byly učiteli zvoleny. Všichni pedagogové volili stejné vyučovací metody. Objevily se zde slovní, názorně-demonstrační, praktické i aktivizující metody. Slovní metody byly používány především pro vysvětlení určitého úkolu či zpěvu písně nebo při rozhovoru, který vedl učitel s žáky. Tato metoda byla jednou z nejužívanějších. Další metodu, kterou jsem již výše zmínila, byla metoda názorně-demonstrační. Metoda byla

užívaná při názorném předvedení hry na hudební nástroj. Učitel vždy všem žákům převedl, jak se na daný nástroj hraje a na kterou dobu tímto nástrojem hrát. Poslední metodou, kterou učitelé užívali, byla metoda praktická. Metoda praktická je zaměřena především na vlastní činnosti žáků. Mezi takové patří například napodobování učitele při hře na hudební nástroj. Každá tato metoda byla zastoupena téměř ve všech náslechovéch hodinách. Učitelé na vesnických školách používali frontální neboli hromadnou výuku, která se uskutečnila na všech školách v kmenových třídách nikoli v odborných učebnách pro hudební výchovu. I přesto, že na některých školách mají možnost využívat hudební. Mezi nejčastější materiální prostředky, které byly učitelem využity, bych zařadila klavír, kytaru, na jedné ze škol byla využita harmonika a rytmické kostky. Dále pak učitelé využívali interaktivní tabuli, se kterou byli všichni naprosto spokojeni. Žáky byly užity Orffovy nástroje, vlastnoručně vyrobené nástroje, notové sešity a v neposlední řadě počítač.

Pro získání co nejvíce potřebných informací ke svému výzkumu jsem s učiteli provedla rozhovor, který byl doplňující součástí výzkumu. Všichni učitelé, se kterými jsem rozhovor prováděla, absolvovali studium na Univerzitě Palackého.

V rozhovoru vedeném s těmito učiteli vesnických škol jsem měla možnost dozvědět se, zda mají zkušenosti s vyučováním na městských školách a vnímají tak nějaké rozdíly. Žádný z dotázaných učitelů za svoji dosavadní kariéru nevyučoval na městské škole, avšak někteří i tak byli schopni odpovědět na otázku, zda se mohou objevovat rozdíly ve výuce na těchto školách. Jedna z učitelek uvádí, že rozdíly mohou být v materiálním vybavení školy i v tom, že městská škola může mít více prostoru, a proto si může dovolit speciální učebnu pro výuku hudební výchovy. Naopak další z učitelů tvrdí, že záleží především na učiteli, který tento předmět vyučuje. Další z učitelů uvádí, že rozdíly můžeme vidět jak v materiálním vybavení školy, tak i v učitelích, kteří hudební výchovu vyučují. A to především v tom, zda učitel umí hrát na hudební nástroje, sám má pozitivní vztah k hudbě a dokáže jej předat i dětem a také pokud dovede hodinu vést didakticky správně. Učitelé do hodin zařazují vokální, instrumentální, pohybové i poslechové činnosti.

Při rozhovorech s učiteli jsem se dozvěděla pro mě velice překvapivou informaci. Ta se týkala účasti škol na výchovných koncertech. Žádná mnou pozorovaná škola se těchto koncertů neúčastní, a to především kvůli finančním nákladům a časové náročnosti. Proto jsou přímo do škol zvány různé soubory. Učitelé si tyto školní představení velmi pochvalují, ale podle mého názoru jsou žáci ochuzeni o atmosféru, která je pro tyto koncerty typická. Nemají představu o tom, jak se na koncertě chovat a jak takové představení probíhá. Myslím, že každá škola by měla alespoň jednou ročně tyto koncerty mimo školu navštěvovat.

Další věcí, kterou jsem zjišťovala, byla otázka do vzdělávání a účasti na projektech týkajících se hudební výchovy. Většina učitelů se účastní různých kurzů, které jsou zaměřeny na hudební výchovy. Některé školy z těchto vesnických škol spolupracují se základními uměleckými školami, avšak žádná z těchto škol se neúčastní projektů týkajících se HV.

Poslední věcí, kterou bych se ráda zabývala, jsou webové stránky škol a to proto, že některé informace jsem čerpala právě z těchto stránek. Mile mě překvapilo, že i vesnické školy mají velmi dobře tyto stránky zpracovány. Dvě pozorované školy měly webové stránky velmi přehledné a bylo zde užitečných informací. Na jedné ze škol měli v nabídce dokonce virtuální procházky i mnoho informací týkajících se školy. Naopak u dalších dvou škol byly stránky nepřehledné, informace zde byly zastaralé a podle mého názoru na stránkách chyběly důležité informace.

5.5 Celkové shrnutí rozdílů na vesnických a městských základních školách

Jelikož jsem již měla možnost nahlédnout a zároveň i vést hodiny hudební výchovy na školách vesnických i městských, měla jsem možnost porovnat podmínky na těchto typech škol. Již při mé pedagogické praxi jsem měla možnost vyzorovat pár nepatrných rozdílů na těchto typech škol. Když jsem začínala se svým výzkumem, kladla jsem si několik otázek, které se týkaly výuky na vesnických a městských školách. Jedním z očekávání bylo horší materiální vybavení, právě z důvodu nižších finančních prostředků. Dále jsem se domnívala, že učitelé nevyužívají téměř žádné aktivizující metody. Až do této chvíle jsem si myslela, že i celkové klima na školách vesnických může být odlišné, a to z důvodu menšího počtu žáků i učitelů.

Školy vesnické pro mě měly vždy velmi rodinnou, přátelskou a klidnou atmosférou. Naopak o školách městských má představa byla poněkud odlišná. Domnívala jsem se, že školy s tak vysokým počtem žáků takové atmosféry nemohou dosáhnout. Dokud jsem však neměla možnost nahlédnout do více městských škol, myslela jsem si, že právě vesnické školy mají tu výhodu, že disponují malým počtem žáků, a právě tohle přispívá k přátelské a rodinné atmosféře. Tohle mě za dobu mého navštěvování různých městských škol vyvedlo z omylu. Navštívila jsem spoustu olomouckých škol, a to jak v průběhu mé praxe, tak i za dobu mého výzkumu. A mohu říct, že i přesto, jak jsou školy početné, celkové klima bylo velmi příjemné a přátelské. Všichni učitelé městských škol mi vyšli vstříc, a právě naopak na vesnických školách jsem takový zájem neviděla.

Všechny městské školy mě bez obav nechaly nahlédnout do jejich hodin. Byla s nimi rychlá a příjemná komunikace. Navíc se mi snažili vyhovět i časově a výuku tomu přizpůsobili. Naopak na vesnických školách byly cítit jisté obavy z mé návštěvy. Komunikace s vesnickými školami byla o něco horší. Na těchto školách to bylo i časově náročnější, protože jsem se musela přizpůsobit jejich rozvrhu, s čímž jsem již dopředu počítala.

Postoj k hudební výchově, převážně u všech učitelů z vesnických i městských škol, byl velmi pozitivní. Učitelé se v žácích snažili probudit touhu po poznání tohoto předmětu a zároveň v nich vzbudit pozitivní vztah ke zpěvu a hře na různé hudební nástroje. Podle mého názoru je velmi důležité právě tento aspekt u žáků prohlubovat. Nemohu posoudit, zda měli učitelé vesnických škol pozitivnější přístup než učitelé městských škol. Tady jde opravdu pouze o osobnost učitele, ať už vyučuje na vesnické či městské škole. Učitel musí mít pozitivní vztah k hudbě i ke hře na hudební nástroje. Sám by měl vynikat hrou na různé

nástroje, kterými může žáky doprovázet a jít jim tak příkladem. Dále by měl mít dobrý vztah k samotným dětem a vést hodiny didakticky správně.

Učitelé na obou typech škol užívali stejné vyučovací metody i organizační formy výuky. V hodinách hudební výchovy se vyskytovaly slovní, názorně-demonstrační, praktické metody i aktivizující metody. Aktivizující metody jsou užívány ve stejné míře na obou typech škol. Domnívala jsem se, že tyto metody budou volit převážně mladší učitelé, ale nebylo tomu tak. Tyto metody byly užívány velmi často a pro žáky byly velmi atraktivní. Podle mého názoru i aktivizující metody jsou velmi vhodné pro zpestření hodin a pro získání pozornosti žáků. Vyučující volili převážně hromadnou formu vyučování, avšak v některých hodinách jsem se setkala i se skupinovou prací.

Na všech vesnických školách probíhaly mé následky v kmenových třídách. Důvod byl ten, že buď školy hudební vůbec nemají nebo jsou určeny pouze pro žáky druhého stupně. Naopak na některých školách městských jsem měla možnost nahlédnout do výuky, která se uskutečňovala právě ve speciálních učebnách, které byly určeny právě pro hodiny hudební výchovy. Na dalších městských školách měli k dispozici hudební, avšak buď je nevyužívali nebo byly určeny pro druhý stupeň. Téměř na všech mnou pozorovaných školách měli k dispozici dostatečné množství materiálního vybavení. Učitelé využívali mnoho hudebních nástrojů a řadu materiálních didaktických pomůcek. Mezi pomůcky, které učitelé využívali můžeme zařadit textové pomůcky, zde byly nejvíce užívány notové sešity a zpěvníky. Vlastní vyrobené hudební nástroje řadíme mezi originální předměty a reálné skutečnosti, které byly také v hodinách využívány. Dále byla v hodinách zastoupena práce s různými programy, které byly prezentované didaktickou technikou. V neposlední řadě někteří z učitelů využívala také zobrazení a znázornění předmětů a skutečností, zejména v podobě různých školních obrazů či fotografií. Mezi technické výukové prostředky, které učitelé volili můžeme zařadit auditivní či vizuální techniku. Na školách městských mají k navíc dispozici větší množství modernějších pomůcek, a to například barevné zvonky, které představují stupnici, na kterou se dá zahrát spousta písniček. Aktivita s těmito zvonky se líbila jak dětem, tak i mě. Žáci byly při těchto aktivitách velmi pozorní a s učitelkou spolupracovali. Další pomůckou, kterou na školách vesnických neměli, byly tzv. Boomwhackers. Dále na městských školách využívalo více učitelů dataprojektor, interaktivní tabuli, CD přehrávač nebo například obrazový materiál. Tyto pomůcky učitelé na vesnicích téměř nevyužívali, až na malotřídní školu, která využívala interaktivní tabuli. Takže lze usoudit, že materiální vybavení škol městských je o něco lepší než na školách vesnických.

S učiteli na všech školách jsem měla možnost provést krátké rozhovory. Zajímalo mě, zda tito učitelé vidí nějaké rozdíly ve výuce hudební výchovy na vesnických i městských školách. Někteří učitelé tvrdili, že si myslí, že se zde žádné rozdíly nevyskytují. Naopak někteří uvedly některé rozdíly, a to v materiálním vybavení škol. Učitelé tvrdily, že městské školy mají více financí, a proto se mohou dovolit školu lépe materiálně zajistit. Byly zde i ty názory, že nezáleží, zda se jedná o městskou či vesnickou školu, ale především záleží na osobnosti učitele, který vede hodiny hudební výchovy. Zda je schopen žáky motivovat, podporovat u nich pozitivní vztah k hudbě, správně didakticky vést hodiny, pokud také sám vyniká hrou na různé nástroje a má k hudbě dobrý vztah.

Jedním opravdu velkým rozdílem je navštěvování výchovných koncertů. Všechny vesnické školy, které jsem navštívila se neúčastní výchovných koncertů mimo školu. Ti si však vždy pozvou různé soubory či jednotlivce, kteří koncerty zrealizují právě ve škole. Naopak všechny školy městské se těchto koncertů, a to minimálně jednou ročně. Podle mého jsou návštěvy výchovných koncertů jsou velice důležité. Tedy i přesto, že jsou tyto návštěvy časově i finančně náročné by je školy měly alespoň jednou ročně navštívit. Žáci mohou poznat, jak to na výchovných koncertech probíhá a také, jak se na koncertech chovat. I přesto, že koncerty uspořádané ve škole jsou žákům také přínosem nedokáží dosáhnout takové atmosféry jako například u vystoupení Moravské filharmonie.

Mezi dalšími aspekty, které jsem zkoumala bylo i samotné dovzdělávání učitelů. Co se týká jak učitelů na vesnických, tak i na městských školách, můžeme říct, že pokud mají možnosti různých kurzů, tak se jich účastní. Avšak na některých školách nemají žádné nabídky na toto dovzdělávání. I samotné projekty v rámci HV nejsou na školách moc časté. Ačkoli některé školy pořádají vlastní projekty pro žáky, a to ve formě různých pěveckých soutěží.

Poslední věcí, kterou jsem se mimo jiné ve svém výzkumu zabývala byly webové stránky mnou pozorovaných škol. Na začátku svého výzkumu jsem se domnívala, že vesnické školy nebudou mít tak přehledně zpracované webové stránky jako školy městské. Také jsou soudila, že informace by mohly být na některých vesnických školách zastaralé. Je pravdou, že u dvou vesnických škol jsem nenašla potřebné informace, stránky byly chaotické, a dokonce i zastaralé. Avšak co mě překvapilo ještě víc bylo to, že i některé městské školy měli velmi nepřehledné webové stránky, některé informace nebyly vůbec uvedeny nebo se musely složitě dohledávat. Nicméně rozdíly se nevyskytují v rámci těchto dvou typů škol.

Jak jsem již zmínila výše, na některých školách jsem prováděla dvě pozorování. Pokud bych měla tato pozorování srovnat, myslím si, že se zde nevyskytovaly téměř žádné rozdíly. Hodiny byly vedeny velice podobně. Pokud učitel využíval některý hudební nástroj a hrál na něj v první pozorované hodině, tak i ve druhé hodině byly tyto nástroje používány. Jestliže však učitel nedoprovázel žáky jak vokálně, tak instrumentálně první hodinu, tak i druhá hodina byla vedena stejným způsobem. Bylo zde velmi dobře vidět, zda má učitel kladný či záporný vztah k hudební výchově.

ZÁVĚR

V rámci této diplomové práce jsem se zaměřila na stav hudební výchovy na první stupni základních škol vesnického a městského typu. V úvodu diplomové práce se zaměřuji na vývoj hudební výchovy a následně i na současnou problematiku tohoto předmětu.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda se vyskytují rozdíly ve výuce hudební výchovy, a to právě na prvním stupni vesnických a městských základních škol. Celý výzkum byl zkoumán na žácích třetího ročníku.

V závěru této diplomové práce se zaměříme na zodpovězení výzkumných otázek, které jsme si na začátku výzkumu položili.

Výzkumná otázka číslo jedna se týkala toho, zda jsou školy dostatečně materiálně vybaveny. Odpověď na tuto otázku je zcela jasná. Školy vesnické i městské mají dostatečné materiální vybavení. Většina škol sídlících ve městech užívalo k výuce hudební výchovy speciální učebny, které byly výuce tohoto předmětu uzpůsobeny. Některé však učebny nevyužívaly, protože byly přednostně určeny druhému stupni. Některé vesnické školy tyto učebny buď vůbec neměly, anebo byly k dispozici pouze žákům druhého stupně. Nicméně oba typy škol měli dostatek materiálního vybavení. Učitelé se snažili veškeré materiální pomůcky hojně využívat ve svých hodinách.

Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na to, jaké pomůcky učitelé v hudební výchově volí. Mezi pomůcky, které učitelé volili, patřily zejména textové pomůcky, školní nástěnné obrazy, auditivní a vizuální technika, dataprojektor, CD přehrávač také počítačové programy. Velice kladně učitelé hodnotili práci s interaktivní tabulí. V neposlední řadě využívali také hudební nástroje, pomocí nichž učitelé instrumentálně doprovázeli žáky. Nejčastěji se v hodinách vyskytoval klavír, kytara a také Orffův instrumentář. Převážně městské školy vlastnily také různé moderní pomůcky, mezi které můžeme řadit např. Boowhakers nebo barevné zvonky. Velice kladně hodnotím i výrobu vlastních hudebních nástrojů. Za prvé to může být jedním z východisek pro školy, které nemají dostatek financí pro koupi nových hudebních nástrojů, a za druhé dítě získává lepší vztah k vlastnoručně vyrobené pomůcce.

Výzkumná otázka číslo tři se zabývala mírou využití hudebních nástrojů. Na všech školách se učitelé snažili využívat ve velké míře hudební nástroje, a to samé vyžadovali i od žáků, kteří využívali např. Orffův instrumentář. Na všech školách měli žáci možnost účastnit se kroužku, kde se vyučovala hra na flétnu.

Další tedy čtvrtá výzkumná otázka se týkala volby aktivizujících metod v hodinách hudební výchovy. Aktivizující metody užívali ve velké míře téměř všichni vyučující

vesnických i městských základních škol. Využívání těchto metod se jeví jako velice dobrý motivační prvek a žáci si tyto metody velice oblíbili. Hodina doprovázena aktivizujícími metodami byla pro žáky zajímavější a přitažlivější.

Pátá výzkumná otázka je zaměřena na volbu vyučovacích metod, organizačních forem výuky a materiálních didaktických prostředků. Téměř žádné rozdíly se nevyskytovaly ani v užívání vyučovacích metod, organizačních forem a materiálních didaktických prostředků. Všichni učitelé volili slovní, názorně demonstrační, praktické a aktivizující metody. V hodinách hudební výchovy byla užívána hromadná nebo v některých případech také skupinová forma. Avšak skupinová forma se nevyskytovala ve velké míře. Jak jsem již zmínila výše, tak materiálně didaktické prostředky byly využívány ve stejné míře na obou typech škol. Učitelé užívali téměř stejné pomůcky.

Poslední otázku pro mě představovala účast na výchovných koncertech. Z rozhovorů vedených s učiteli jsem měla možnost zjistit, zda se školy těchto koncertů účastní. Všechny školy, které se nacházely ve městě se koncertů mimo školu účastnily. Avšak školy, které sídlí na vesnici, se koncertů mimo školu neúčastnily, a to právě z časových a finančních důvodů. Proto bývají různé hudební soubory zvány přímo do škol. Tudíž se koncerty pořádají např. v prostorách tělocvičny nebo v nejbližším kině. Podle mého názoru je důležité, aby se žáci účastnili koncertů mimo školu a věděli, jak se mají chovat nebo poznali, jak probíhá koncert, kterého se účastní více škol.

Z výsledků šetření tedy vyplývá, že na těchto dvou typech škol se vyskytují nepatrné rozdíly, a to především v materiálním vybavení a návštěvách výchovných koncertů.

Na závěr bych ráda zmínila, že pozorování výuky hudební výchovy na obou typech škol a následné zpracování těchto poznatků pro mě bylo velkým přínosem.

SOUHRN

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjištění, zda se vyskytují rozdíly ve výuce hudební výchovy, a to v rámci vesnických a městských základních škol. Výzkum byl zaměřen pouze na první stupeň základní školy.

V teoretické části jsem se věnovala popisu hudební výchovy z hlediska současného, dále jsem se zaměřila na popis didaktických prostředků, které se využívají ve vyučovacích hodinách. Dále jsem v této části popisovala vývoj vesnických i městských škol a nastínila jsem výuku hudební výchovy v rámci evropských zemí.

Pozorování v rámci výzkumné části diplomové práce se účastnilo dohromady osm základních škol, z toho čtyři škol se nacházeli na vesnici a čtyři ve městě. Výzkumným vzorkem pak byli žáci třetího ročníku.

Souhrnem lze konstatovat, že na těchto typech základních škol se vyskytují nepatrné odlišnosti. Rozdíly můžeme vidět v navštěvování výchovných koncertů a lepším materiálním vybavení městských škol, které však není markantní.

SUMMARY

The main aim of this diploma thesis was to find out if there are any differences in teaching the subject of Music. It is only dealing with first school education at both types of school - town and village.

In the theoretical part, I focused on characterization of Music from view contemporary. I also focused on description of teaching aids which are used during the lessons of Music. Furthermore, I described the development of village and town schools. Marginally, I mentioned music education in the European context.

Classroom observation was another part of this diploma thesis. In total, eight primary schools participated in my research. Four of them were located in different villages and the other four in towns. The research samples were pupils from year three of previously mentioned primary schools.

In conclusion, there are only marginal differences among those primary schools. For example, only pupils of some schools attend educational concerts. Overall, town schools have slightly better classroom equipment.

REFERENČNÍ SEZNAM

Literatura

1. GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005, 165 s. ISBN 80-7315-104-9.
2. HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a Jitka PETROVÁ. Stručný vývoj české základní a střední školy. In: KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010, s. 67-90. ISBN 978-80-7409-030-1.
3. KASÍKOVÁ, Hana. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997, 152 s. ISBN 80-7178-167-3.
4. KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 807178253X.
5. KOVAŘÍČEK, Václav. *Cesty učitelského vzdělávání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 156 s. Bez ISBN.
6. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
7. MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Vyučovací metody*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 328 s. Bez ISBN.
8. NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 254 s. ISBN 8024412365.
9. OBST, Otto. *Obecná didaktika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 176 s. ISBN 978-80-244-4916-6.
10. OPATRIL, Stanislav a kol. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 206 s. Bez ISBN.
11. PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Přeložil Štěpán KOVAŘÍK. Praha: Portál, 1996, 380 s. ISBN 8071780707.
12. POLLARD, Andrew a Jill BOURNE. *Teaching and learning in the primary school*. New York: Routledge in association with the Open Univerzity, 1994, 326 s. ISBN 0-415-10258-8.
13. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007, 322 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1821-7.

14. ŠKODA, Kamil. *Školství v Itálii*. Praha: Ústav školských informací, 1990, 86 s. ISBN 8021100451.
15. TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009, 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.
16. VÁCLAVÍK, Vladimír. Organizační formy výuky. In: KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, s.r.o, 2002, s. 293-306. ISBN 80-7178-253-X.
17. VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích - vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada publishing, 2007, 69 - 89. ISBN 978-80-247-1734-0.
18. VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, 145 s. ISBN 80-210-0458-4.
19. VONKOVÁ, Hana. Organizační formy vyučování. In: VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada publishing, 2007, 173 - 182. ISBN 978-80-247-1734-0.
20. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: [s praktickými ukázkami]*. Praha: Grada, 2012, 155 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje

21. CÍSAŘOVÁ, Kamila. Škola dnes a před šedesáti lety? Velký rozdíl! *Rychnovský deník.cz*[online]. 2011 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://rychnovsky.denik.cz/zpravy_region/skola-dnes-a-pred-sedesati-lety-velky-rozdil.html.
22. GRAY, Peter. A Brief History of education: To understand schools we must view them in historical perspective. *Psychology today* [online]. 2008 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/blog/freedom-learn/200808/brief-history-education>.
23. JACKSON, Sonia. 3 New Teaching Methods Improve the Educational Process. *Getting smart* [online]. 2012 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.gettingsmart.com/2012/09/3-new-teaching-methods-improve-educational-process/>.

24. KUČEROVÁ, Silvie. Zanikání škol na českém venkově. *Deník veřejné zprávy* [online]. 2010 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6438748>.
25. Lidové noviny: Svazkové školy – dobré řešení pro malé školy, kterým hrozí zrušení. *EDUin: Informační centrum o vzdělávání* [online]. 2014 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/clanky/lidove-noviny-svazkove-skoly-dobre-reseni-pro-male-skoly-kterym-hrozi-zruseni/>.
26. Music Education in schools. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
27. Music Education in Estonia. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
28. Music Education in Italy. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
29. Music Education in Slovakia. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
30. Music Education in Austria. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
31. Music Education in Germany. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
32. Music Education in Finland. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
33. Music Education in Poland. *MeNet: Music Education Network* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://menet.mdw.ac.at/menetsite/english/topics.html?m=1&c=0&lang=en>.
34. Národní ústav pro vzdělávání. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016. 164 s. [cit. 25. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

35. Svazkové školy. *Svazkové školy. cz: Nová hodnota škol a obcí* [online]. 2014 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://www.svazkoveskoly.cz/svazkove-skoly.html>.
36. VAZ, Ana Catarina. Spaced learning: Making space for neuroscience in the classroom. *E-TEALS: An e-journal of Teacher Education and Applied Language Studies* 5 [online]. 2014, 49 - 64 [cit. 2017-06-18]. ISSN 1647-712X. Dostupné z: <http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/13088.pdf>.
37. VÁCLAVÍK, Vladimír. *Otevřené vyučování: Učební text k předmětu „Vzdělávací program otevřené vyučování“* [online]. Hradec Králové, 2007 [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: http://www.otevrene-vyucovani.cz/ov/Stud_mat/otevrene-vyucovani_text.pdf.
38. VÁŇOVÁ A KOL., Růžena. Co je to „otevřené vyučování“. *Pedagogika pro učitele: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově* [online]. 1993, **XLIII**(1) [cit. 2017-04-18].
39. What is Flexible Friday? *ILEAD Encino Tuitino-Free Public Charter: Independent Study Program & Learning Studios* [online]. 2017 [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <https://ileadencino.org/faqs/what-is-flexible-friday>.

SEZNAM ZKRATEK

ŠVP	Školní vzdělávací program
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělání
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP DG	Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia
RVP SOV	Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání
USA	Spojené státy Americké
Např.	Například
Apod.	A podobně
Mj.	Mimo jiné
Tzv.	Takzvaný

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Škola Y1

Tabulka 2. Škola Y2

Tabulka 3. Škola Y3

Tabulka 4. Škola Y4

Tabulka 5. Škola X1

Tabulka 6. Škola X2

Tabulka 7. Škola X3

Tabulka 8. Škola X4

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – škola X1

Příloha 2 – škola X2

Příloha 3 – škola X3

Příloha 4 – škola X4

Příloha 5 – škola Y1

Příloha 6 – škola Y2

Příloha 7 – škola Y3

Příloha 8 – škola Y4

PŘÍLOHY

Příloha 1 - škola X1

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám rozdílem ve výuce hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

1. Na úvod bych se Vás ráda zeptala, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.

„Vysokou školu jsem studovala zde v Olomouci. Původně jsem byla na střední pedagogické škole a působila jsem jako vychovatelka v družina a následně při zaměstnání jsem si dodělala Učitelství pro 1. stupeň na vysoké škole v Olomouci. Na této škole působím patnáct let. Samozřejmě s přestávkami na mateřskou dovolenou.“

2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole?

Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?

„Ne, jako učitelka jsem byla vždycky na vesnici, ale jako vychovatelka jsem v družině působila na velké sídlištní městské škole. Ano, myslím si, že rozdíl by mohl být třeba v tom, že mají více prostoru a mají zde přímo nějakou učebnu na hudební výchovu, což mi na této škole nemáme. Možná i rozdíl v materiálním vybavení, že by zde mohli mít i více hudebních pomůcek. Tady je pár Orffových nástrojů už taky dost starých, takže pomůcky do hudební výchovy na této škole moc nejsou. Já si myslím, že i v městských školách, co se týče kázně, je to více živější.“

3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?

„Ne.“

4. Využíváte v hodinách hudební výchovy hudební nástroje? Jaké?

„Jenom ty klávesy občas, převážně Orffovy nástroje. Jinak nic jiného nevyužívám, občas bicí nebo budínky. Klavír je pouze v jedné třídě, kytara tady byla je, jako školní pomůcky, ale myslím, že tam nejsou struny. Takže tohle nevyužívám.“

5. Jaké používáte hudební pomůcky?

„Nějaké hudební pomůcky, jako například rytmické kostky, by se zde našli, ale málo to využíváme.“

6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?

„S vokálních tak jedině ten zpěv nebo občas si zahrajeme na nějakou tu otáz-ku odpověď, že se snaží melodicky odpovídat. U instrumentálních využíváme Orffovy nástroje na různá rytmická cvičení nebo na doprovod písniček.“

7. Objevují se ve Vašich hodinách HV pohybové činnosti?

„Občas ano, nějakou písničku si doprovodíme i tance, třeba když jsme se učili písničku valčíkového typu, mazurku.“

8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?

„Občas za námi přijede nějaká skupina, myslím, že sem jezdívá Margo nebo sem ještě jezdí manželé, kteří představují nějaké starověké hudební nástroje, když se hrávalo na zámcích. Takže občas tady nás někdo navštíví, ale na výchovném koncertě jsme nebyli mimo školu.“

9. Zařazujete do svých hodin aktivizující metody?

„ Občas.“

10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvílky i do jiných předmětů.

„To občas ano, třeba v českém jazyce, čtení nebo do prvouky. Zrovna minulý rok druháky v prvouce provázela v učebnici holčička, která se jmenovala Ája a každou tu hodinu prvouky jsme si písničkou s Ájou otevřeli.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

- 1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.**

„Studovala jsem tady v Olomouci pedagogickou fakultu. na této škole působím dva a půl roku a z toho jsem byla i na mateřské.“

- 2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?**

„Neměla jsem možnost učit na městské škole a nedokáži proto říct nějaké rozdíly. Podle mého názoru je to o spíš o učiteli.“

- 3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?**

„Na škole je, ale já ji nevyužívám.“

- 4. Využíváte hudební nástroje v hodinách hudební výchovy? Jaké?**

„Zatím jenom kytaru. Na škole je i keyboard a klavír. Orffovy nástroje jsou na škole také, ale ještě jsem je nevyužila.“

- 5. Jaké používáte hudební pomůcky?**

„CD přehrávač, učebnice.“

- 6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?**

„Zpěv, rytmická cvičení, poslech, dvakrát jsem zařadila prvky z muzokotrapie.“

- 7. Objevují se ve Vašich hodinách HV i pohybové činnosti?**

„To jsme zatím nedělali.“

- 8. Zařazujete do svých hodin aktivizující metody?**

„V podstatě to, co jste viděla dnes.“

- 9. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?**

„Nenavštěvujeme. koncerty míváme tady ve škole. Jednou ročně přijedou Abraka muzika.“

- 10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvíle i do jiných předmětů.**

„Někdy.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

- 1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.**

„Studovala jsem na Pedagogické fakultě UP Olomouc, na současné škole učím od roku 1992.“

- 2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?**

„Doposud jsem učila pouze na vesnické škole.“

- 3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudební) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?**

„Speciální třída HV je na 2. stupni, na naší budově 1. stupně jsou ve třídách klavíry nebo přenosné klávesy.“

- 4. Využíváte hudební nástroje v hodinách hudební výchovy? Jaké?**

„Při výuce hrají na klavír nebo klávesy, s dětmi využíváme rytmické nástroje, občas flétnu. Na škole vedu kroužek hry na zobcovou flétnu.“

- 5. Jaké používáte hudební pomůcky?**

„Orffovy nástroje, rytmické kostky, obrazový materiál, vyrábíme si štěrchátka k rytmickému doprovodu, přehrávač k poslechu skladeb.“

- 6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?**

„Zpěv, melodizace říkadel, hra na rytmické nástroje, hlasové činnosti, poslechové činnosti, pohybové činnosti a tanečky, hudební hry.“

- 7. Objevují se ve Vašich hodinách HV i pohybové činnosti?**

„Při výuce v 1. -3. ročníku jsou pohybové činnosti součástí téměř každé hodiny.“

- 8. Zařazujete do svých hodin aktivizující metody?**

„Ano zařazuji.“

- 9. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?**

„Navštěvujeme koncerty, které se konají na naší škole nebo v sále kina 2 - 3krát za rok.“

- 10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvíle i do jiných předmětů.**

„Ano.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.

„Studoval jsem Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci obor Učitelství pro 1. stupeň, v té době jsem rozšiřoval tělesnou výchovu. Na tuto základní školu jsem nastoupil v roce 1990 do roku 1999 jsem byl učitelem od roku 1999 do současnosti dělám ředitele.“

2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole?

Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?

„Na městské škole jsem mohl učit, ale nechtěl jsem shoda okolností mě potom přivedla tady na tu malotřídní školu a vzhledem k tomu, že pocházím z vesnice a co by prvňáček, druháček, třetáček, čtvrtáček jsem na takovou malotřídní školu chodil, tak jsem byl velmi rád, že jsem se dostal vlastně na malotřídní školu, protože ta práce na malotřídní škole je podle mě zaprvé úplně jiná než na velké škole a zadruhé ta atmosféra malotřídní školy je také úplně jiná. Rozdíl je v tom, že já tady mám vlastně dva ročníky naráz. V hudební výchově jsou žáci třetího a čtvrtého ročníku a já to vnímám tak, že třetíáci i čtvrtáci se učí jednu písničku dohromady, ikdyž tam mám dva ročníky není to o tom, že se třetíáci se naučím jednu písničku a se čtvrtáci se naučíme jinou, protože tím by se ta hodina zdržovala. Učím tedy dva ročníky stejné písničky naráz. Jinak rozdíly záleží samozřejmě na tom, jak je která škola vybavená a podle toho se ty rozdíly potom v té hudební výchově mohou projevit a záleží také na učiteli, který buď tu hudební výchovu umí učit, je vzdělaný, umí hrát na nástroj, umí ty děti zaujmout, umí používat plno pomůcek, umí používat internet, a chce, aby děti hrály na rytmické nástroje. Může taky pokud je šikovný zvládnout naučit děti v rámci hudební výchovy i ru na flétnu nebo na xylofon.“

3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?

„Nemáme.“

4. Využíváte v hodinách hudební výchovy hudební nástroje? Jaké?

„Využívám, tak já hraju na flétnu, harmoniku, klávesy, trubku a kdybych měl ve škole lesní roh, tak zahraju i na něj. Některé písničky doprovázím na kytaru. To znamená, že já jsem

schopen zahrát na všechny nástroje, které jsem Vám vyjmenoval. Kromě toho žáci naší školy, kdo má zájem mohou od druhého po čtvrtý ročník chodit do kroužku flétny.”

5. Jaké používáte hudební pomůcky?

„Využíváme toho, že někteří žáci se učí na flétnu, tak doprovází písničky na flétnu, používáme sadu bicích nástrojů, máme ve škole samozřejmě různé čineli, budínky, rytmičné kostky, zvonkohru. Máme hudební výchovu interaktivně, takže používáme tady tohle všechno.”

6. Objevují se ve Vašich hodinách HV pohybové činnosti?

„Zařazuji.”

7. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?

„Pouštím dětem ukázky různých druhů hudby a teď nemyslím jenom hudbu vážnou, ale zaměřujeme se na všechny druhy hudby, co se týče pohybových aktivit, mám šikovné paní učitelky, a hlavně paní vychovatelku, která v rámci pohybových aktivit s dětmi pravidelně nacvičuje na besídku různé tance.”

8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?

„Hudební koncerty nenavštěvujeme, ale zveme si hudebníky sem do školy. Jezdí k nám pedagog z Opavy.”

9. Používáte ve svých hodinách aktivizující metody?

„Ano, používám.”

10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvílky i do jiných předmětů.

„Zařazuji.”

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

- 1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.**

„Takže působím na této škole 4 rokem a z toho jsem byla dva roky asistent a dva roky jsem učitelka. A studovala jsem tady v Olomouci Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého.“

- 2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?**

„Nemám a rozdíl nevidím. Myslím si, že hodně záleží na řediteli, jak sežene pomůcky a tak.“

- 3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?**

„Máme na škole hudebnu, ale tím že mám klavír ve třídě, tak zůstávám ve třídě a je to pro mě lehčí. Když potřebuji dataprojektor, tak jsem raději ve své třídě.“

- 4. Využíváte v hodinách hudební výchovy hudební nástroje? Jaké?**

„Ano, využívám klavír, kytaru, Orffovy nástroje, zvonečky, whakers velká sada.“

- 5. Jaké používáte hudební pomůcky?**

„Notové sešity, obrazový materiál, dataprojektor.“

- 6. Objevují se ve Vašich hodinách HV pohybové činnosti?**

„Ano, třeba teď jsme zkoušeli taneček na Kalamajka mik, mik, mik, ale v této větší skupině je to ojedinělé.“

- 7. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?**

„Snažím se, abych do hodin zařazovala všechny činnosti, ale některé jsem ještě nestihla.“

- 8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?**

„Ano, do Moravského Divadla.“

- 9. Používáte ve svých hodinách aktivizující metody?**

„Používám.“

- 10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvílky i do jiných předmětů.**

„Ano, třeba teď probíráme vyjmenovaná slova, tak zpíváme písničku na vyjmenovaná slova. Snažím se i propojovat s jinými předměty.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

- 1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.**

„Studoval jsem tady v Olomouci na Pedagogické fakultě.“

- 2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?**

„Já si myslím, že ne. Já mám takové metody, které jsou platné na vesnické i na městské škole. V současné době jsou akorát problémy, že ty městské děti nechtějí moc zpívat, protože raději poslouchají.“

- 3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?**

„Na škole máme knihovnu, kterou jsme si před rokem zbudovali a používáme ji hodně jako hudebnu, protože je to hodně takové prostředí, kde se žáci cítí uvolněně a spokojeně. Máme tam i domácí kino, počítač, dataprojektor.“

- 4. Využíváte v hodinách hudební výchovy hudební nástroje? Jaké?**

„Ve svých hodinách používám kytaru budínek, klavír, Orffovy nástroje a hodně hrajeme na tělo.“

- 5. Jaké používáte hudební pomůcky?**

„Hudební nástroje, zpěvníky, dataprojektor, počítač.“

- 6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?**

„Hodně tam zařazuji hry, dále vokální, instrumentální. Jak jsem již zmínil, zařazuji do hodin také pohybové činnosti.“

- 7. Objevují se ve Vašich hodinách HV pohybové činnosti?**

„Určitě. Jednou za dva měsíce nacvičujeme nějaký tanec.“

- 8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?**

„Samozřejmě. Na škole vedu i kroužek a je o něj čím dál větší zájem. S tímto kroužkem děláme koncerty a chodíme vítat občánky, zpíváme pro ostatní žáky na chodbách.“

- 9. Používáte ve svých hodinách aktivizující metody?**

„Ano, používám.“

10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvíle i do jiných předmětů.

„Určitě.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.

„Na této škole působím teprve druhým rokem a kde jsem studovala, tak tady v Olomouci na Pedagogické fakultě.“

2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?

„Mám zkušenost jenom co se týká praxe, když jsme měli v pátém ročníku povinnou praxi, tak to jsem byla na vesnici. Já nevím, já si nemyslím, že je tam rozdíl, podle mě je spíš ta hudební výchova taková specifická a že spíše se to odvíjí od učitele. Podle toho, jaká je osobnost toho učitele, tak tak bych řekla, že si to vede. Kdo má rád hodně zpívání, tak celé hodiny s dětmi zpívá, pak jsou učitelé, kteří hudební výchovu zas tak nepreferují. Je to spíše člověk od člověka.“

3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudebnu) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?

„U nás se vyučuje hudební výchova v kmenových třídách a hudebnu máme, ale ta slouží pro druhý stupeň, takže v podstatě pro nás ne.“

4. Využíváte v hodinách hudební výchovy hudební nástroje? Jaké?

„Využíváme keyboard, Orffovy nástroje, dřívka a tak.“

5. Jaké používáte hudební pomůcky?

„Nemáme intonační schody, rytmické schody, nic takového. Kromě nástrojů nemáme žádné hudební pomůcky.“

6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?

„Všechny, hodně pracuji s interaktivní tabulí.“

7. Objevují se ve Vašich hodinách HV pohybové činnosti?

„Konkrétně u mě v hodinách hudební výchovy se nevyskytují, protože mám ve třídě velice divoké děti. Hrajeme třeba na tělo, ale že by třeba tancovali nebo něco, tak to ne.“

8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?

„Navštěvujeme.“

9. Používáte ve svých hodinách aktivizující metody?

„Ano.“

10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvíle i do jiných předmětů.

„Já ani tak popravdě ani ne, možná do angličtiny.“

Závěrečný rozhovor vedený s učitelem:

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Chrástová, studuji 5. rokem obor Učitelství pro 1. stupeň a ve své diplomové práci se zabývám výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vám položila několik otázek.

- 1. Nejprve bych se Vás chtěla zeptat, kde jste studoval/a, a jak dlouho působíte na této škole.**

„Studovala jsem Univerzitu Palackého a na této škole působím pátým rokem.“

- 2. Máte zkušenost s vyučováním hudební výchovy na městské/vesnické škole? Pokud ano, můžete mi uvést rozdíly, které jste zaznamenal/a?**

„Nemám zkušenosti s výukou na vesnické škole.“

- 3. Máte na Vaší škole speciální třídu (hudební) nebo se vždy hodiny hudební výchovy vyučují v kmenových třídách?**

„Ano.“

- 4. Využíváte hudební nástroje v hodinách hudební výchovy? Jaké?**

„Ano, využívám klávesy, flétnu, kytaru i klavír.“

- 5. Jaké používáte hudební pomůcky?**

„Obrázky, notovou osnovu, Orffovy nástroje, CD přehrávač.“

- 6. Jaké činnosti se objevují během Vašich hodin HV?**

„Všechny. Instrumentální, vokální, pohybovou i poslechovou složku.“

- 7. Objevují se ve Vašich hodinách HV i pohybové činnosti?**

„Ano objevují. Občas využívám pohybové činnosti u mladších žáků.“

- 8. Navštěvujete se svými žáky hudební koncerty?**

„Ano, jedenkrát ročně.“

- 9. Používáte ve svých hodinách aktivizující metody?**

„Málokdy.“

- 10. Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda zařazujete hudební chvílky i do jiných předmětů.**

„Zařazuji je do anglického jazyka.“